

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Marek Navrátil

Hybridní kampaň Běloruska vůči Evropské unii

Belarusian Hybrid Campaign Towards the European Union

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Krátká Špalková

Olomouc 2022

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Hybridní kampaň Běloruska vůči Evropské unii“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu. Chtěl bych tímto poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Veronice Krátké Špalkové za její cenné rady, přátelský a trpělivý přístup, který následné vypracování práce výrazně usnadnil.

V Olomouci dne 21.4.2023

Podpis.....

Obsah

Úvod	4
1. Hybridní válka	8
1.1. Co je to hybridní válka?	8
1.2. Realistický přístup a hybridní válčení	12
1.3. Způsoby vedení hybridní války	13
2. Bělorusko	15
2.1. Situace v Bělorusku	16
2.2. Kult osobnosti Alexandra Lukašenka	16
2.3. Prezidentské volby 2010	18
2.4. Ruská anexe Krymu 2014	19
2.5. Prezidentské volby 2020	20
2.5.1. Reakce EU na zfalšované volby 2020	22
2.6. Vztahy Běloruska a EU v průběhu let 2011-2021 a aplikace stanovených kritérií	23
3. Hybridní kampaň	26
3.1. Postoj EU k migračním hrozbám	26
3.1.1. Turecko	28
3.2. Využití migrace jakožto organizovaného nástroje hybridní války Běloruska vůči EU	29
3.2.1. Transport migrantů do Běloruska	30
3.2.2. Cílené shromažďování migrantů na hranicích	32
3.3. Aplikování vymezených kritérií na migraci, jakožto organizovaný a cílený nástroj hybridní války Běloruska vůči EU	32
3.4. Úspěšnost hybridní války Běloruska	34
Závěr	36
Soubor literatury	38

Úvod

Již před počátkem invaze Ruska na Ukrajinu v únoru 2022 jsme mohli sledovat výrazné zhoršení vztahů mezi Evropskou unií (dále jen „EU“) a Ruskem, a to především kvůli ruské invazi na Ukrajinu, která v době zpracování závěrečné práce ještě stále probíhá a je jednou ze světově nejsledovanějších událostí. Avšak již před ruskou invazí na Ukrajinu došlo také k výraznému zhoršení vztahů mezi EU a Běloruskem, a to konkrétně z důvodu běloruského využití migrace jakožto nekonvenčního nástroje při vedení hybridní války proti EU.

Od roku 2014 se jedním ze strategických zájmů EU stal monitoring vývoje ruské politiky na Ukrajině. Na jaře roku 2014 proběhla ze strany Ruska anexie Krymského poloostrova. V návaznosti na ni posléze došlo k vypuknutí separatistických tendencí na východní Ukrajině, které dále vedly až k vyhlášení samostatné Doněcké lidové republiky a Luhanské lidové republiky proruskými separatisty. V roce 2020 EU blížila pozornost na dění uvnitř Běloruska, a to z důvodu zfalšovaných prezidentských voleb, ve kterých zvítězil Alexandr Lukašenko. V roce 2021 se situace mezi EU a Běloruskem kvůli masivním pokusům migrantů překročit hranice sousedních států Běloruska – především Polska, Litvy a Lotyšska – ještě vyostřila. Tyto masivní pokusy migrantů o překročení hranic z Běloruska byly následně označeny za nástroj hybridní války.

V rámci této bakalářské práce vycházíme z předpokladu, že migrační situace byla Běloruskem zneužita jakožto organizovaný a cílený nástroj hybridní války, který měl otestovat celistvost a efektivitu jednání EU jako celku. Zmíněné napětí vztahů mezi Běloruskem a EU se dotklo velkého množství osob, a to především z důvodu výrazné medializace těchto aktivit skrze využití aktuálního trendu migrační krize. Tato mediální publicita pomohla dostat téma hybridního válčení mezi širokou veřejnost, což dle mého úsudku přinese v blízké budoucnosti řadu otázek týkajících se právě problematiky hybridního válčení a využití jejích nástrojů.

Jedním z hlavních impulsů pro zpracování bakalářské práce na téma „Hybridní kampaň Běloruska vůči EU“ byla aktuálnost trendu hybridního válčení v posledním desetiletí, který se zřejmě nejvýrazněji projevil při rozpoutání hybridní války Běloruska proti EU a při nahlížení na zásah Ruska na Ukrajině jako na hybridní válku. Zvolené téma dále považuji za vhodné a přínosné také z důvodu nedostatku vědeckých pramenů ohledně běloruského využití prostředků hybridní války, v tomto případě především

migrace. Dalším argumentem pro vypracování této práce, který se víceméně shoduje s nedostatkem vědeckých pramenů, je snaha o zjištění, zda byla migrace využívána jakožto cílený nástroj pro hybridní válku Běloruska proti EU. Zjištění, ke kterým bychom se v rámci této bakalářské práce měli dopracovat, by mohla dále sloužit jako takzvaný „základní kámen“ pro následující vědecké práce, u kterých se předpokládá, že se budou detailněji zabývat touto problematikou, kterou v rámci této bakalářské práce nedokážeme cele obsáhnout a ani to není jejím cílem.

Cílem této bakalářské práce je tedy zkoumání běloruských aktivit, při kterých šlo o využití migrace jakožto nástroje hybridní války a zároveň poskytnutí podkladu pro další vědecké výzkumy, které by se dále mohly detailněji zabývat danou problematikou. Na tento cíl bakalářské práce se také váže odpověď na stanovenou výzkumnou otázku, která má následující znění: „Byla migrace Běloruskem využívána jakožto organizovaný a cílený nástroj pro hybridní válku proti EU?“

Pro ověření, zda v případě migračního konfliktu mezi Běloruskem a EU, který se udál v roce 2021, opravdu došlo k použití organizovaného a cíleného nástroje hybridního válčení, jsem stanovil kritéria hybridního válčení, od kterých se očekává, že budou v případě potvrzení běloruského použití migrace jakožto hybridního nástroje vůči EU naplněna. Tato kritéria vychází z článku *Hybrid Warfare: A New Phenomenon in Europe's Security Environment*, který pro Informační centrum NATO v Praze vydal v roce 2016 spolek Jagello 2000, a ve kterém je definice hybridní války kvalitně vymezena a formulována. Celkem v této bakalářské práci budu ověřovat tři kritéria sloužící pro naplnění konceptu hybridního válčení. Tato kritéria budou ověřována postupně v jednotlivých kapitolách a jejich prostřednictvím by měla být potvrzena naše hypotéza o běloruském použití migrace jakožto organizovaného a cíleného hybridního nástroje proti EU. První z těchto kritérií se týká tvrzení, že v rámci konceptu hybridního válčení hraje primární roli využití nevojenských prostředků, a tudíž tedy vůbec nemusí dojít k použití jakýchkoliv prostředků konvenčních. Druhým kritériem je tvrzení, že se při uplatnění nástroje hybridní války očekává rozvrácení či ovládnutí mysli obyvatel a politiků obránce, v tomto případě EU, a to za pomoci klamavé kampaně a zastrašování. Posledním kritériem pro potvrzení hypotézy, že došlo k hybridní kampani ze strany Běloruska proti EU, je tvrzení, že ze strany obránce lze pouze těžko identifikovat okamžik, od něhož se stává cílem hybridního útoku. Z tohoto vyplývá, že nejefektivnější obranou proti nástrojům hybridní války jsou tedy zpravodajské služby a samotná společnost obránce (Kříž, Bechná, & Števkov, 2016).

Pro lepší pochopení problematiky spojené s tímto tématem bude nejdříve nezbytné představit si pojem „hybridní válka“. Prvním bodem v rámci struktury této práce bude tedy seznámení se s hlavním využitím, charakteristikou a také vývojem hybridního válčení. Dále bude vymezen teoretický rámec realistické školy, podle kterého budeme na tento konflikt zčásti nahlížet. V další části bude věnována pozornost běloruskému režimu, který tyto organizované a cílené akty hybridního válčení dle předpokladu této práce provádí. V oddílu věnovanému Bělorusku se zaměříme na současnou politickou situaci v této zemi, taktéž dojde k nastínění nedávné historie Běloruska a také k představení vzájemných vztahů Běloruska a EU. To vše nám poslouží k lepšímu pochopení konfliktu skrze jeho zasazení do konkrétních souvislostí. Klíčovou osobností pro tuto práci je prezident Běloruska A. Lukašenko, prostřednictvím jehož autoritářského režimu se aktivity Běloruska odvíjí. Pro správné a přehlednější pochopení souvislostí, které se s tímto konfliktem pojí, bude tato práce klást důraz především na časový rámec od počátku autoritářského režimu A. Lukašenka až po události, které předcházely konfliktu mezi EU a Běloruskem v roce 2021. Avšak pro úplnost bude nutné obsáhnout také počátky samotného Běloruska od zisku jeho nezávislosti a režimu v něm se tvořícím, který je převážně dílem A. Lukašenka.

Ve třetí části můžeme poté díky představení pojmu hybridní války, vymezení teoretického rámce a seznámení s mechanismy běloruského režimu aplikovat její charakteristické znaky na migrační kampaň běloruského režimu vedenou vůči EU. Podíváme se tedy detailně na praktiky této hybridní války, jakým způsobem je využívána, a jakým způsobem je v této hybridní válce Běloruska vůči EU využívána právě migrace. V závěrečném oddílu této bakalářské práce si představíme, jaké postoje, ohledně migrační politiky, běloruského režimu a hrozby hybridního válčení, zaujímá EU. Na příkladu Polska, jakožto státu nejvíce zasaženého hybridní válkou vedenou Běloruskem, bude taktéž sumarizováno, zda byla hybridní válka Běloruska úspěšná či nikoli.

Jako zdroj informací byly využity primárně novinové články, a to především z důvodu aktuálnosti a vysoké míry medializovanosti zkoumaného tématu. Je však třeba zdůraznit, že nezbytnými faktory při práci s tímto typem zdrojů byla zvýšená opatrnost a také užití kritického myšlení, a to hlavně z podstaty jejich charakteru a původu – informace uvedené v novinových článcích totiž ne vždy musí odpovídat skutečnosti a mohou být zabarveny subjektivními postoji autora. Ověřování pravdivosti a spolehlivosti informací obsažených v jednotlivých článcích se ukázalo jako jeden z náročnějších, avšak nezbytných kroků. Cenným zdrojem při zpracování práce byly

články z online zpravodajských služeb, především BBC, které podrobně a přesně popisovaly klíčové události, které v době hybridní války mezi EU a Běloruskem probíhaly. Vhodným zdrojem, který byl využit pro sledování vývoje dění, se ukázaly webové stránky Evropské rady a Rady Evropské unie, které poskytovaly potřebné aktuality ohledně konfliktu Běloruska a EU. Vzhledem k výjimečné a aktuální povaze konfliktu mezi Běloruskem a EU, který se odehrál v roce 2021, se novinové články ukázaly jako nenahraditelné.

Pro čerpání potřebných informací, které posloužily k vymezení konceptu a problematiky hybridní války, bylo využito článků v odborných časopisech a článků autorů zkoumajících tuto problematiku. Při selekci odborné literatury, která hovoří o konceptu hybridního válčení, bylo nalezeno a použito mnoho kvalitních zdrojů. Jako velice bohatý zdroj se ukázal článek z roku 2015 s názvem *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*, který pro Informační centrum NATO v Praze vydal spolek Jagello 2000. V rámci tohoto článku je obsáhle a zřetelně pojat koncept hybridního válčení, jeho hlavní atributy, definice, ale také aplikace na konkrétní případy. Hybridní válka je vzhledem k aktuálnímu politickému dění v posledním desetiletí hojně zkoumaným konceptem. Mezi využitou literaturou se mi také podařilo nalézt kritické názory týkající se využití konceptu hybridního válčení, díky kterým mohlo být zpracování získaných informací co nejobjektivnější a uchopení konceptu běloruského využití hybridní války méně náročné. Velmi přínosným byl v tomto ohledu článek Murata Caliskana z roku 2017 s názvem *A Critique of Hybrid Warfare in the Light of Russia-Ukraine Crisis and Military Strategy*, a to především z hlediska přínosnosti jeho názoru ohledně obtížné aplikace konceptu hybridního válčení na konkrétní případy skrze jeho univerzálnost.

1. Hybridní válka

1.1. Co je to hybridní válka?

Termín hybridní válka byl poprvé výrazněji uplatněn v prostředí ozbrojených sil USA. Za jeho autora je označován Robert G. Walker¹, který termín použil ve své studii *The United States Marine Corps and Special Operations* z roku 1998. Ústředním bodem této studie je ilustrace hybridních operací námořní pěchoty Spojených států amerických na konkrétních historických příkladech a následná analýza těchto operací. V rámci zmíněné studie Robert G. Walker představil přesnější vymezení definice hybridní války. Tato definice udává, že hybridní válku utváří kombinace prvků speciálních operací a prvků operací konvenčních (Walker, 1998).

Autorství termínu je někdy také připisováno britskému expertovi Thomasi R. Mockaitisimovi², který termín poprvé použil již v roce 1995 ve svém díle *British Counterinsurgency in the Post-imperial Era*. Zde prostřednictvím charakteristických prvků využití hybridní války slabšími aktéry při boji proti aktérům silnějším popsal použití hybridního válčení v protipovstaleckém boji (Stojar, 2017).

Hybridní válka se dostala více do povědomí ale až díky zásluze bývalého podplukovníka v zálohách americké námořní pěchoty, a následně vědeckého pracovníka Centra pro studium hrozeb a příležitostí, který je součástí Potomackého institutu pro politická studia, Franka G. Hoffmana³. Frank G. Hoffman v roce 2007 ve svém díle *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Warfare*⁴ jako jeden z prvních představil odbornou definici hybridní války: „Hybridní války zahrnují řadu různých způsobů válčení, včetně konvenčních způsobů, nepravidelných taktik a formací, teroristických aktů zahrnující násilí, nátlak a kriminální nepořádek“ (Hoffman, 2007).

Můžeme si povšimnout, že zmíněné definice zahrnují aplikaci konvenčních způsobů válčení, avšak zahrnutí konvenčních metod válčení může mít za příčinu přílišnou

¹ Robert G. Walker byl americkým generál-majorem. Během života získal mnoho ocenění, jako například ocenění za službu v Koreji, za vítězství ve druhé světové válce, či bronzovou hvězdu, jež je udělována za hrdinský čin nebo hrdinskou službu v bojové zóně. Mezi jeho stěžejní práci lze zařadit studii *The United States Marine Corps and Special Operations* z roku 1998, kterou vypracoval v rámci námořní postgraduální školy (OCS Alumni Association, n.d.).

² Thomas R. Mockaitis je profesorem historie na univerzitě DePaul v Chicagu. Jeho hlavními obory je vojenská, britská a moderní evropská historie.

³ Frank G. Hoffman uvedl, že se nechal inspirovat a termín hybridního válčení převzal ze studie *The United States Marine Corps and Special Operations* od Roberta G. Walkera (Hoffman G., 2007).

⁴ Kniha Franka G. Hoffmana *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Warfare*, která se tematikou hybridních válek přímo zabývá, byla vydána pod záštitou Potomackého institutu politických studií, a lze argumentovat, že díky této publikaci se pojem hybridních válek dostal do širšího podvědomí.

univerzálnost pojmu a nevhodnou aplikaci termínu hybridního válčení, což může vést k následnému směšování konceptu hybridní války s modelem klasické války.

Klasickou válku, také často označovanou jako clausewitzskou válku, která je takto pojmenována po Carlu von Clausewitzovi⁵, lze chápat jako politiku států, která využívá a spoléhá na násilné prostředky a neváhá je použít vůči protivníkovi. Při uplatnění této politiky jsou postupně užity všechny prostředky společnosti, čímž je následně naplněn koncept totální války⁶. Hybridní válka sice slouží ke stejným účelům, a tím pádem také k dosažení politických cílů, jako válka klasická neboli clausewitzská, v mnohých aspektech se hybridní válka od té klasické však odlišuje a tyto odlišnosti je potřeba brát v potaz, aby nedošlo ke smývání rozdílů mezi válkou hybridní a válkou klasickou. Tyto odlišnosti lze shledat především ve volbě prostředků, které jsou použity pro naplnění očekávaných cílů války. Hybridní válka je charakteristická tím, že primárně využívá nevojenské prostředky subversivní povahy a k užití vojenské síly ze strany agresora nemusí v ideálním případě dojít vůbec. Jestliže po využití nevojenských prostředků dojde k užití vojenské síly, použití vojenské síly je poté zpravidla popíráno (Kříž, Shevchuk, & Števkov, 2015).

V případě hybridní války lze tedy hovořit o obtížnějším rozpoznání agrese, která na rozdíl od války klasické nemusí být ihned patrná, jelikož u války klasické lze činy agresora vzhledem k jejich konvenční povaze snadněji identifikovat a posoudit. Je to tedy především široká škála nekonvenčních nástrojů, které jsou hůře identifikovatelné od nástrojů války klasické či totální a mohou být využity v rámci hybridní války, která znesnadňuje a znemožňuje předvídatelnost a jasnost vývoje hybridních konfliktů (Bilal, 2021).

Hybridní válku lze tedy definovat jako použití aktuálně dostupných nekonvenčních a nevojenských prostředků, od kterých se očekává určitý stupeň efektivity, a to skrze naplnění stanovených cílů. Tyto nekonvenční prostředky mohou mít informační, psychologický či ekonomický charakter, ale zneužití se může týkat také aktuálních lokálních či světových záležitostí – jako právě v případě Běloruska, kdy byla jako možný nástroj hybridní války využita migrace. Od využití těchto prostředků se

⁵Carl von Clausewitz byl pruský generál, který pracoval s tezí, že válka je spíše nástrojem k dosažení politických cílů nežli cílem sama o sobě, tedy jinými slovy válka je dle Clausewitze pouze „pokračování politiky jinými prostředky“. Ve svém díle *O válce* se věnoval teoretickému konceptu totální války, ve kterém popíral, že by válka mohla být vedena podle zákonů. V rámci své teorie zpracoval a hovořil o válce klasické, která díky němu dostává také označení jako válka clausewitzská (Britannica, n.d.).

⁶ Totální válka je válka, která je charakteristická svojí neomezeností ve smyslu použitých zbraní, zasaženého území, zúčastněných bojovníků či dosahovaných cílů. Totální válka je tedy zejména válka, ve které dochází k pohrdání válečnými zákony a jejich nedodržování (Oxford Reference, n.d.).

očekává, že poslouží k dosažení určitého politického cíle. Tyto nástroje na sebe často navazují a lze je kombinovat tak, aby jejich účinek byl co nejefektivnější a bylo naplno využito zranitelnosti protivníka, na kterého jsou prostředky hybridní války mířeny, a došlo tak k dosažení předpokládaného cíle (Feryna, 2021).

Nekonvenční prvky hybridní války mohou také sloužit pouze jako živná půda pro následné efektivnější použití konvenčních prostředků, v tomto případě je však třeba na konflikt nahlížet spíše optikou klasické války, aby se předešlo možné záměně války hybridní a války klasické, takové případy tedy nejsou přesnými a ideálními příklady hybridní války (Caliskan, 2017).

Tuto formu hybridního válčení, která využívá konvenčního i nekonvenčního válčení, kdy cílem agresora je dosáhnout co největší efektivity v rámci dostupných možností, bylo možné v minulosti sledovat například v případě gruzínsko-ruského konfliktu, kde nešlo pouze o využití nekonvenčních nástrojů hybridní války (jako je tomu v případě Běloruska a EU). Rusko při své otevřené vojenské intervenci po využití nekonvenčních nástrojů využilo i prostředky konvenční, bylo zde tedy možné pozorovat ve větší míře i prvky války klasické. Přestože Rusko dosáhlo svých politických cílů primárně použitím vojenské síly, role hybridní války v tomto konfliktu je i tak nezanedbatelná a je vhodné tyto konflikty zmínit pro lepší vymezení konceptu hybridního válčení. V rámci těchto konfliktů bylo užito hybridních metod, jako například uvalení ekonomických sankcí ze strany Ruska, dále uplatnění metod informační války, a to zejména dezinformace a propagandy, tak i využití novějších metod, čímž byla válka v kyberprostoru. Výzkumný prezentační projekt⁷ spolku Jagello 2000, který byl realizovaný ve spolupráci s Fakultou sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, uvádí: „*Celkem bylo napadeno na 38 gruzínských stránek včetně stránky gruzínského prezidenta, ministerstva zahraničních věcí, národní banky, parlamentu a nejvyššího soudu. Tyto útoky byly centrálně řízeny a koordinovány.*“ (Kříž, Shevchuk, & Števkov, 2015).

Dalším takovým případem, kdy nekonvenční prvky sloužily pouze jako podpůrný nástroj prvkům konvenčním, byla ruská anexe Krymu v roce 2014, kdy lze v rámci tohoto konfliktu pozorovat největší rozšíření pojmu hybridního válčení. I v tomto případě lze pozorovat ruské využití prvků hybridního válčení. Docházelo k využití ruských

⁷ Viz. *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy.*

speciálních jednotek, místních ozbrojených aktérů⁸, ekonomického vlivu Ruska, který v této oblasti Rusko mělo, šíření dezinformací a sociálně-politické polarizace na Ukrajině. Pomocí využití těchto prvků následně Rusko obhajovalo svoji operaci na Krymu. Ruská anexe Krymu v roce 2014 se nicméně pojí i s běloruským režimem a s osobností A. Lukašenka a z tohoto důvodu bude tato operace zdůrazněna v následující kapitole (Kříž, Shevchuk, & Števkov, 2015).

Četnost užití pojmu „hybridní válka“ sice v posledních letech výrazně vzrostla, je však třeba si uvědomit, že k jeho užívání docházelo již o mnoho let dříve. Odborníci se v mnoha případech shodují na tom, že hybridní válka je stejně stará jako válka klasická, tudíž se nejedná o zcela nový koncept. Je také třeba zmínit, že hybridní válka nadále zůstává podle mnoha kritiků pouze sporným konceptem a argumentují, že neexistuje žádná jeho přesně dohodnutá definice. Proto pojem hybridního válčení bývá často vystaven kritice za to, že mu chybí jasná koncepce, a že je pouze univerzální frázi či moderním pojmem, který nepřináší nic výrazně nového (Bilal, 2021).

Murat Caliskan⁹ se ve svém článku *A Critique of Hybrid Warfare in the Light of Russia-Ukraine Crisis and Military Strategy* vyjadřuje k problematice konceptu hybridního válčení a jeho aplikaci, která může být podle jeho slov kvůli své univerzální platnosti špatně pochopena. Jako příklad špatného uchopení konceptu hybridního válčení zde uvádí právě rusko-ukrajinskou krizi, která se týká především ruské anexe Krymu v roce 2014 a následujících událostí¹⁰. Dle M. Caliskana dochází v případě ukrajinsko-ruského konfliktu k mylnému označení jako ideálního příkladu hybridní války. Tuto skutečnost podkládá argumenty, že Rusko sice v některých případech naplňuje koncept hybridního válčení¹¹, avšak skrze ruské použití konvenčních způsobů válčení, jako například přítomnost ruských jednotek či existence ruských základen¹² na území Krymu, nelze zcela jasně model hybridního válčení aplikovat, protože zde dochází k nejasnému

⁸ Mezi místní ozbrojené aktéry lze zařadit především tzv. „zelené mužíčky“, což je označení pro zeleně maskované vojáky v uniformách, jež nejsou označené, tudíž nelze potvrdit jejich původ, avšak tito zelení mužíčci měli k dispozici ruské zbraně a další ruské vybavení (Shevchenko, 2014).

⁹ M. Caliskan je bývalý turecký vojenský důstojník, který nyní působí na Katolické univerzitě v Lovani, která sídlí v Belgii. Jeho hlavní oblastí zájmu je obranné plánování, mírové operace a hybridní válčení.

¹⁰ V rámci následujících událostí je myšleno pokračování konfliktu, který vedl k vypuknutí separatistických konfliktů na východní Ukrajině, ve kterých došlo k vyhlášení samostatné Doněcké a Luhanské lidové republiky proruskými separatisty a následné ruské invaze na Ukrajinu v únoru 2022 (Prashad, 2022).

¹¹ Tyto případy, které v ukrajinsko-ruském konfliktu naplňují koncept hybridního válčení, mohou být například použití ekonomického vlivu Ruska v této oblasti, či silné využívání dezinformací Ruskem (Caliskan, 2017).

¹²Rusko mělo k dispozici na území Krymského poloostrova námořní základnu Sevastopol, kde sídlí ruská černomořská flotila (Britannica, n.d.).

oddělení konceptu hybridního válčení a modelu klasické války. Stejný problém vyvstává také v případě možné aplikace hybridního válčení v rusko-gruzínském konfliktu, kde taktéž došlo k užití konvenčních nástrojů, a to v míře větší, než v rusko-ukrajinském konfliktu¹³ (Caliskan, 2017).

Ve srovnání s nedostatky, které se nachází v rusko-gruzínském či rusko-ukrajinském konfliktu, lze nahlížet na konflikt mezi EU a Běloruskem jako na ideální příklad modelu hybridní války, kde skrze absenci konvenčních způsobů válčení nedochází ke spornému či nevhodnému použití konceptu hybridního válčení a nedochází k narušení modelu války klasické, což bylo v případě ruského příkladu sporné.

1.2. Realistický přístup a hybridní válčení

V rámci této bakalářské práce bude důležité pochopení hybridního válčení převážně z realistického pohledu, který sice na evropské půdě nemá takovou oblibu, ale pro naši studii, kde je naším cílem ověřit, zda migrace byla využívána jakožto cílený nástroj pro hybridní válku Běloruska proti EU, bude zejména realistický přístup k hybridnímu válčení klíčový.

Realisté berou svět jako anarchický, vliv státu je podle nich udáván podle jeho reálné vojenské a hospodářské síly. V této teorii se klade důraz na atribut lidské přirozenosti, která je dle realistů spíše špatná, ale tím je právě objasněna mocenská politika států, pomocí níž každý stát usiluje hlavně o vlastní přežití v mezinárodní anarchii. Dle realistického přístupu musíme chápat světovou politiku jako arénu, kde státy neustále hledají příležitosti, jak získat výhodu nad ostatními státy, tudíž každý má velmi malý důvod k tomu důvěřovat jinému a na prvním místě hodnot se tedy ocitá zajištění bezpečnosti státu a jeho přežití. Přestože dle realistů mezinárodní vztahy neznamenají konstantní status války, jednotlivé státy jsou připraveny na to, že válka může nastat v jakémkoli okamžiku. Z tohoto důvodu není svět, ve kterém státy nesoupeří o moc, podle realistů možný. Pro zajištění bezpečnosti státu a jeho přežití je dle realistického přístupu každý stát nucen provádět individuální aktivity pro dosažení vlastních cílů, jež se odvíjí právě od zájmů daného státu. Pro to, aby stát dosáhl těchto cílů je často třeba užití donucovacích prostředků (Dornan, 2011).

¹³ Je zde myšleno období před oficiálním vpádem ruských jednotek na území Ukrajiny, které proběhlo v roce 2022.

Pokud bychom tedy uvažovali o užití hybridního válčení z realistického pohledu, dostaneme nástroj, který může velice dobře a efektivně fungovat pro dosažení cílů státních aktérů i z řad menších, ne tak silných států. Právě jako primární výhodu hybridního válčení, která byla zmíněna, bych si dovolil uvést možnost použití této strategie menšími, politicky i vojensky slabšími státy. Při komparaci Běloruska a EU vychází jako slabší aktér Bělorusko, které se s nadnárodním aktérem, jakým je EU, nemůže rovnat, byť by bylo podporováno svými spojenci¹⁴. Menší státy najednou pomocí existence nástrojů hybridního válčení získávají příležitost vyvíjet tlak na silnější aktéry jinak nežli jen hrozbou přímé válečné konfrontace, tedy využitím klasické clausewitzské metody válčení (Najžer, 2020, s. 19).

Teoretický rámec této bakalářské práce bude tedy vycházet z představeného realistického přístupu, který klade důraz na přežití státu v anarchickém systému, a proto tedy argumentuje, že každý stát je nucen provádět individuální aktivity pro dosažení svých cílů, a tím pádem také zajištění svého přežití v anarchickém světě. Spojením realistického přístupu a velké škály nástrojů hybridního válčení dostaneme požadovaný teoretický rámec pro tuto bakalářskou práci, který nám bude sloužit pro nalezení odpovědi na naši výzkumnou otázku, zda byla migrace využívána jakožto cílený nástroj pro hybridní válku Běloruska proti EU.

1.3. Způsoby vedení hybridní války

Na stránkách Ministerstva vnitra České republiky můžeme také nalézt členění nástrojů hybridních kampaní. Tyto nástroje ve velké míře patří do skupiny nekonvenčních či nevojenských způsobů vedení boje. Skupina nástrojů, jež je představena Ministerstvem vnitra České republiky, se označuje zkratkou DIMEFIL neboli „diplomacie, informace, ozbrojené síly, ekonomika, finančnictví, zpravodajství a veřejný pořádek“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2023).

Je potřeba zmínit, že u způsobů používaných metod lze očekávat společně s nástupem nových technologií a vývojem samotného lidstva také jejich vývoj a transformaci, a tudíž společně s rozvojem a změnou metod se bude rozšiřovat i charakteristika hybridní války. Proto je třeba brát v potaz, že se s postupem let můžeme setkat s novými hybridními hrozbami, což víceméně ukazuje i použití migrace jakožto

¹⁴ V tomto případě je myšleno především Rusko, které mělo v době, kdy docházelo k pohraničním sporům kvůli migraci z Běloruska, s Běloruskem vřelejší vztahy.

nástroje hybridního válčení, jež odpovídá aktuálnímu trendu ve světovém a politickém dění. Zároveň bych dodal, že využití migrace jakožto formy nástroje hybridní válčení je atypické a tento jev nebyl dle mých poznatků doposud dostatečně zkoumán. Tato neznalost, jež vychází z nedostatku zkušeností, který je zapříčiněn jedinečností tohoto konfliktu, s sebou přináší nové potenciální poznatky, které však z charakteru migračního konfliktu mezi Běloruskem a EU mohou být vydedukovány.

V následující kapitole si přiblížíme historii, ale i nedávné události Běloruska, což by nám mělo poskytnout dostatek informací k tomu, abychom se mohli plně věnovat stěžejnímu tématu této bakalářské práce, kterým je právě využití migrace jakožto nástroje hybridního válčení.

2. Bělorusko

Po obecném seznámení s charakteristikou hybridního válčení, uvedení určitých příkladů, které nám pomohly srovnat si, ohodnotit a zformovat představu o používaných metodách hybridního válčení, jsme došli ke zjištění, že ideální příklad modelu hybridní války vzniká užitím nekonvenčních nástrojů, tudíž v ideálním případě nedojde k použití konvenčních způsobů válčení. S pomocí aplikace již představeného realistického přístupu a charakteristik hybridního válčení můžeme v rámci této kapitoly lépe nahlížet na formování běloruské pozice, a to především z hlediska vývoje nástrojů zahraniční politiky, které byly v průběhu let vůči EU použity. K lepší ilustraci nám také napomůže představení klíčové země této bakalářské práce, tedy Běloruska, jakožto aktéra, který dle předpokladu této bakalářské práce využívá migrace jakožto formy hybridního válčení vůči svým sousedům, se kterými sdílí své hranice. Tím pádem se dopouští aktivit i proti samotné EU, jež jsou tyto státy členy. Nahlédnutí do mechanismů běloruského režimu, jeho historie a seznámení s běloruskými postoji bude klíčové pro ověření stanovených kritérií.

Bělorusko je stát, který získal svoji nezávislost v roce 1991 po rozpadu Sovětského svazu, jedná se tedy o nástupnický stát bývalého Svazu sovětských socialistických republik. Avšak již 8.prosince 1991 podepsalo Bělorusko v Brestu společně s Ukrajinou a Ruskou federací smlouvu o vzniku Společenství nezávislých států (dále „SNS“)¹⁵. Bělorusko si po rozpadu Sovětského svazu nevedlo ekonomicky příliš dobře a změna orientace na tržní ekonomiku byla pro něj zpočátku velmi obtížná. Bylo tedy v jeho vlastním zájmu nedopustit přetrhání vztahů s jeho historickým obchodními partnery, ale naopak zajistit přetrvání této spolupráce (Britannica, n.d.).

Bělorusko sousedí celkem s pěti státy. V rámci této bakalářské práce tyto státy hrají klíčovou roli, jelikož na jedné straně právě sousedé ze skupiny Pobaltských států, v tomto případě tedy Litva a Lotyšsko, společně s Polskem, jež se do Pobaltských států již nepočítá, jsou terči hybridní kampaně, kterou Běloruský režim vyvolal. Na straně druhé je velice významným sousedem pro Bělorusko právě Rusko, se kterým je Bělorusko historicky provázáno a udržuje s ním velmi úzké vztahy. Je však třeba zmínit, že ne vždy byly tyto vztahy harmonické. Posledním důležitým sousedem je Ukrajina, která je v současné době obětí ruské invaze. Vzhledem k zaměření této bakalářské práce

¹⁵ SNS se orientovalo primárně na koordinaci společných obchodních, finančních, legislativních a bezpečnostních otázek, avšak význam tohoto uskupení byl spíše symbolický (Vacek, 2012).

se však problematikou vztahů Ukrajiny a Běloruska zabývat nebudeme, a to především z důvodu rozsáhlosti a komplikovanosti těchto vztahů.

2.1. Situace v Bělorusku

Hlavou Běloruska je prezident, který disponuje mnoha pravomocemi a změny, které přinesla nová ústava v roce 1996, daly prezidentovi moc takřka neomezenou. Prezident Běloruska může například vydávat dekrety, jmenovat a řídit radu bezpečnosti, je garantem ústavy, práv občanů, nadále může rozpustit parlament a vetovat zákony. Nejvyšším exekutivní orgánem je v Bělorusku vláda, v tomto případě Rada ministrů, avšak i vláda je podřízena prezidentovi, který současně určuje dokonce i její složení (Aktuálně.cz 2023).

Lze ovšem říci, že Bělorusko prožilo od své nezávislosti krátké období, během něhož se mohlo těšit z nezávislé demokracie. Od roku 1994 až do současnosti je však prezidentem čím dál tím více autoritářský A. Lukašenko, který tuto demokracii postupem let přeměnil na režim autoritářský (Manaev, Manayeva, & Yuran, 2011).

Dále je také třeba zmínit, že Bělorusko by podle své ústavy mělo vyznávat bezpečnostní neutralitu. Skutečnost se ale od ústavy výrazně liší, neboť Bělorusko je součástí tzv. „Svazového státu“ s Ruskou federací a je členem Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti¹⁶ (BusinessINFO.cz, 2021).

2.2. Kult osobnosti Alexandra Lukašenka

Takzvaný „poslední evropský diktátor“ A. Lukašenko se narodil roku 1954 ve Vitebské oblasti v Bělorusku. Během 70. let, tedy již za dob svého mládí, byl instruktorem politických záležitostí a pět let strávil v armádě. Poté zastával spíše méně významné funkce v Komsomolu, což byla komunistická mládežnická organizace. Mezi lety 1982 až 1990 zastával stranické funkce v zemědělských družstvech. Byl to rok 1990, který se pro A. Lukašenka stal převratným, jelikož byl zvolen do parlamentu tehdejší Běloruské sovětské socialistické republiky. V parlamentu A. Lukašenko následně

¹⁶ Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti neboli OSKB je bezpečnostní organizací, která se skládá z bývalých států Sovětského svazu. Primárním cílem dle článku 2 OSKB je vzájemná konzultace o otázkách mezinárodní bezpečnosti a koordinovaný postoj k těmto otázkám. Podobně jako v případě Severoatlantické aliance platí stejně i v rámci OSKB, že pokud dojde k vojenské agresi či napadení jedné z členských zemí, jsou podle článku 4 OSKB ostatní členské státy povinny poskytnout zasaženému státu adekvátní pomoc, včetně té vojenské, v souladu s právem na kolektivní obranu podle článku 51 Charty OSN (Collective Security Treaty Organization, 2012).

vytvořil politickou frakci s názvem *Komunisté pro demokracii*. A. Lukašenko byl dokonce jediným poslancem, který se postavil proti dohodě z prosince 1991, která vedla k rozpuštění Sovětského svazu. Po rozpadu Sovětského svazu nadále udržoval úzký kontakt s komunistickými frakcemi a skupinami v Rusku (Britannica, n.d.). Příležitost pro vzestup A. Lukašenka nastala poté, co běloruští nacionalisté, kteří byli u moci během let 1991 až 1994, postupně ztratili podporu kvůli ekonomickému propadu Běloruska a odporu k jakýmkoliv reformám, které by situaci změnilly (Boucart, 2017).

V roce 1994 se konaly první běloruské prezidentské volby od rozpadu Sovětského svazu, ve kterých ve druhém kole vyhrál právě A. Lukašenko. A. Lukašenko již ve své první prezidentské kampani prosazoval ekonomickou spolupráci s Ruskou federací. Od této doby si A. Lukašenko postupně v rámci Běloruska buduje svůj kult osobnosti a s ním společně také režim, který se s jeho jménem pojí, což se ukazuje již o dva roky později, v roce 1996, při změně ústavy. Už od počátku jeho působení na běloruské politické scéně lze pozorovat tendenci k blízkému, až bratrskému vztahu k bývalé Ruské federaci (Karbalevich, 2001).

Dva roky na prezidentském postu stačily A. Lukašenkovi k tomu, aby začal měnit v té době ještě demokratický režim na více autoritářský, postavený na jeho kultu osobnosti. V roce 1996 dochází k ústavnímu referendu, které společně s tehdejšími politickými rozhodnutími zajistilo A. Lukašenkovi kontrolu nad výkonnými a soudními orgány, centrální volební komisí, strukturou armády a vymáháním práva, ale také dokonce kontrolu nad televizními kanály a největšími novinami v Bělorusku. Tímto parlament ztratil své pravomoci, kterými do roku 1994 disponoval, a s tím také jakoukoliv schopnost oponovat prezidentovi, jelikož jeho dekrety byly nadřazeny zákonu (Shraibman, 2018).

Reakcí EU na toto ústavní referendum bylo jeho neuznání a referendum bylo EU označeno za nesvobodné a falešné, tím pádem došlo ke zpochybnění legitimacy běloruského režimu ze strany EU. Referendum ještě více ochladilo vztah mezi EU a Běloruskem. Bělorusko se tímto stalo jediným státem v této oblasti, který neměl žádnou smlouvu či dohodu s EU (Kosmehl & Preiherman, 2021).

V roce 2004 proběhlo druhé ústavní referendum, které bylo sice veřejné, avšak bývá také označováno za velice kontroverzní. Toto referendum umožňovalo A. Lukašenkovi nadále zastávat post prezidenta Běloruska, jelikož byl tímto referendem zrušen limit, který přikazoval, že jedna osoba může zastávat post prezidenta maximálně

po dvě po sobě jdoucí období, tedy po dobu pěti let¹⁷ (Manaev, Manayeva, & Yuran, 2011).

Lze argumentovat, že ze strany EU byly vytvářeny určité snahy¹⁸ na potlačení Lukašenkova režimu, který zcela jistě nabýval na síle, avšak vyvstává otázka, zda tyto snahy byly dostatečné, jelikož postupem let můžeme sledovat stále narůstající vliv Lukašenkova kultu osobnosti a přeměnu Běloruska na spíše autoritářský stát.

2.3. Prezidentské volby 2010

Mezi lety 2008-2010 probíhaly mezi EU a Běloruskem dialogy, kdy bylo cílem dosažení zlepšení vztahů mezi těmito dvěma aktéry. Výsledkem těchto dialogů bylo pozastavení sankcí, které byly na Bělorusko uvaleny právě skrze události, které se staly v roce 2006. Evropská komise dokonce započala svoji diplomatickou misi v Minsku, když v prosinci 2009 do Minsku dorazila delegace EU. Roku 2009 se Bělorusko oficiálně stává plnohodnotným účastníkem iniciativy EU s názvem Východní partnerství (Balmaceda, Fischer, & Silitsky, 2012).

Opět i v tomto období můžeme tedy sledovat přítomnost trendu proměnlivého vývoje vztahů mezi Běloruskem a EU, kdy namísto sankcí nastupuje snaha o kooperaci a vřelé vzájemné vztahy. Sledování tohoto trendu proměnlivých vztahů může zčásti vysvětlit nevyzpytatelnost běloruského modelu jednání, a tím pádem důvody různých politických kroků vůči EU.

Situace se v roce 2011 opět změnila a EU v reakci na průběh a charakter prezidentských voleb z roku 2010 zpřísnila svoji politiku vůči Bělorusku a opět obnovila sankce. Současně byl též zpřísněn zákaz víz pro běloruské úředníky. V reakci na tyto prezidentské volby taktéž EU vydala řadu omezení, která se týkala zejména finančních transakcí s běloruskými společnostmi. Omezení se týkala i určitého druhu zboží dodávaného do Běloruska, na které bylo uvaleno embargo (Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Belarus, n.d.).

¹⁷ Tato skutečnost tedy A. Lukašenkovi otevřela cestu, která byla zpečetěna rokem 2006, kdy vyhrál druhé prezidentské volby. Mohl tedy stále zastávat post prezidenta, zároveň pokračovat v budování Běloruska s pomocí svého kultu osobnosti a taktéž určovat, jakým politickým směrem se Bělorusko do budoucna bude ubírat (Encyklopedie Britannica, n.d.).

¹⁸ Tyto snahy měly podobu zavedených opatření proti Bělorusku zahrnující například zbrojní embargo, zákaz vývozu vybavení, zmrazení majetku či zákaz vstupu na území EU vybraným osobám (Rada Evropské unie, 2023).

2.4. Ruská anexe Krymu 2014

Politiku A. Lukašenka lze uvést jakožto příklad strategického uplatňování politiky obou stran, při které využívá právě postavení Běloruska, jelikož poloha Běloruska mezi EU a Ruskem poskytuje přirozenou strategickou výhodu. V průběhu Lukašenkovi dlouhé vlády jsme mohli sledovat využití této strategické výhody, kterou Bělorusko disponuje. Primární výhodou, kterou umístění Běloruska Lukašenkovi poskytuje, je využití dvou stran, v tomto případě EU a Ruska, jakožto klíčového nástroje pro udržení své politiky. Bělorusko je převážně závislé na Rusku, a tudíž se snadno dostává pod vliv Ruska, ale je to právě strategické umístění Běloruska, které v případě Lukašenkova pocitu příliš velkého ruského nátlaku poskytuje možnost změny orientace na Západ, konkrétně na EU (Euronews, 2020).

Jedním z takových případů byla situace v roce 2014, kdy došlo ke krymské anexi ze strany Ruska. Lze uvažovat, že A. Lukašenko byl v tomto případě ve velmi obtížné situaci, jelikož v době anexe Krymu se na území Běloruska vyskytovala ruská armáda, avšak na straně druhé reagoval Lukašenko na krymskou anexi zdrženlivě především z obavy ze západních sankcí, které by se mohly v případě uznání této anexe dostavit (Deník.cz, 2014).

I když je Bělorusko již od svého vzniku velmi blízkým spojencem Ruska prostřednictvím politiky A. Lukašenka, ruská anexe Krymu ohrozila běloruskou suverenitu. Z tohoto důvodu směřoval A. Lukašenko svoji politiku spíše na Západ a vztahy s Ruskem se ochladily. V projevech A. Lukašenka bylo možno nalézt dokonce i kritiku Ruska a vyzdvihování běloruské suverenity (Galliková, 2022).

A. Lukašenko následně komentoval v roce 2014 ruskou anexi Krymského poloostrova v rozhovorech slovy: „*Krym nepředstavuje nebezpečí v tom smyslu, že se stal součástí Ruska, ale spíše představuje model pro něco podobného v budoucnosti*“. V tomto vyjádření můžeme spatřit obavy z ohrožení běloruské suverenity a Krymu jakožto modelu hrozby podobné situace v budoucnu. Avšak v roce 2021 A. Lukašenko v rozhovoru zveřejněném ruskou agenturou RIA Novosti okomentoval zmíněnou anexi, která proběhla skrz referendum, jež se konalo v březnu 2014, slovy: „*Krym je de facto ruský a po referendu se Krym stal de jure ruským*“. Tímto A. Lukašenko potvrdil uznání Krymu jakožto části Ruska a potvrzuje se tím také strategické uplatňování politiky obou stran, kterého A. Lukašenko z hlediska geografického a politického postavení Běloruska může využít (Reuters, 2021).

2.5. Prezidentské volby 2020

I po mnoha událostech¹⁹, které se udály v průběhu let, se v roce 2016 vzájemné vztahy mezi EU a Běloruskem posunuly výrazně směrem dopředu. Všechna dosavadní omezení, která se týkala restrikcí finančních transakcí běloruských společností, byla zrušena a byl minimalizován zákaz poskytování víz pro běloruské úředníky. Mezi Běloruskem a EU byla opět obnovena přístupová jednání do Světové obchodní organizace a byla též spuštěna tzv. „Společná koordinační skupina“, která měla sloužit jako nový rámec pro strukturovaný komplexní dialog, týkající se celé politické a odvětvové agendy mezi Běloruskem a EU (Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Belarus, n.d.).

Roku 2020 se však konaly prezidentské volby, které byly zfalšované. Právě v den konání voleb lze označit za největší obavu skutečnost, že opět dojde k manipulaci voleb, jelikož zde nebyli připuštěni žádní nezávislí mezinárodní volební pozorovatelé. V mnoha případech nebyli národní pozorovatelé dokonce ani vpuštěni do volebních místností. Z tohoto důvodu nelze hovořit o právoplatných volbách. Jako oficiální důvod pro zákaz vpuštění pozorovatelů byla použita situace ohledně pandemie covid-19. Je však třeba zmínit, že výskyt covidu-19 sám A. Lukašenko popíral, a byl to právě také postoj A. Lukašenka k pandemii covid-19 a následné nezvládnutí situace ohledně této pandemie, co zapříčinilo silnou všeobecnou averzi vůči jeho režimu. Po uveřejnění výsledků voleb byla následně v Bělorusku na řadu dní zaznamenána nefunkčnost internetové sítě. Později byly dokonce četně zdokumentovány zjevné nesrovnalosti, které se pojily s výsledkem voleb (Aktuálně.cz, 2020).

Před samotnými volbami došlo k několika případům, kdy byla vyzyvatelům režimu A. Lukašenka znemožněna kandidatura na prezidenta. Třem hlavním rivalům A. Lukašenka byla registrace na kandidaturu prezidenta zakázána. První z nich, Viktor Babaryka, byl z registrace vyloučen kvůli obvinění z finančních nesrovnalostí a obvinění, že jeho kampaň byla financována ze zahraničních zdrojů. V. Babaryka byl následně 18. června roku 2020 zatčen a roku 2021 ho běloruský nejvyšší soud odsoudil k trestu 14 let odnětí svobody. Valerij Cepkalo byl druhou osobností, které byla registrace zakázána. Registrace mu byla zakázána z důvodu údajné absence 100 000 nebo více podpůrných podpisů potřebných k registraci, a také skrze obvinění, že příjmové

¹⁹ Především znovuoobnovení sankcí proti běloruskému režimu po volbách v roce 2010, dále také postoj A. Lukašenka vůči ruské anexi Krymu v roce 2014 a ruské politice vůči Ukrajině.

a majetkové přiznání jeho manželky údajně obsahovalo nepřesnosti. Dalším kandidátem v prezidentských volbách 2020 v Bělorusku byl aktivista Sjarhej Cichanouski. S. Cichanouski byl zatčen kvůli obvinění z podněcování k násilí proti policii a roku 2021 byl S. Cichanouski odsouzen k 18 letům odnětí svobody za přípravu a organizaci masových nepokojů a podněcování k sociální nenávisti (Walker & Robinson, 2020).

Po zatčení S. Cichanouskiho se v prezidentských volbách rozhodla kandidovat jeho manželka Svjatlana Cichanouská²⁰. S. Cichanouská se v červenci 2020 spojila s Maryji Kalesnikavovou, která zastávala kampaň zatčeného Viktora Babaryka, a také s Veronikou Cepkalovou, která náležela do kampaně Valerije Cepkala (Jedlička, 2020).

Docházelo také k případům, kdy běloruské úřady cíleně narušovaly kampaň S. Cichanouské. Jelikož běloruské úřady nemohly zrušit volební shromáždění S. Cichanouské, protože bylo legální, uchýlily se k použití jiných prostředků, kterými se snažily těmto shromážděním zamezit. Ve městě Slutsk běloruské úřady 4. srpna 2020 uvedly, že jsou potřeba naléhavé opravy na místě konání akce, a tak musí být plánované opoziční shromáždění zrušeno. Stejná situace nastala ve městě Salihorsk, kde S. Cichanouská byla také nucena zrušit své volební shromáždění. Byly zde přivezeny bagry, aby rozkopaly zeminu na stadionu, kde se mělo shromáždění konat, kvůli čemuž následně došlo ke zrušení kampaně (Radio Free Europe, 2020).

Dne 14. srpna 2020 došlo ke zveřejnění konečných čísel hlasování Ústřední volební komisí Běloruska. Dle zveřejněných čísel svůj hlas odevzdalo celkem 5 818 955 voličů, což odpovídá účasti celkem 84,28 procent. A. Lukašenko získal 80,10 procent hlasů a zajistil si tak své šesté prezidentské období. Na druhém místě se umístila S. Cichanouská se ziskem 10,12 procent hlasů (Walker & Robinson, 2020).

V reakci na výsledek zfalšovaných voleb vyšly v následujících týdnech od zveřejnění výsledků do ulic tisíce demonstrantů, kteří tímto vyjadřovali svoje znepokojení a odmítnutí výsledku zfalšovaných voleb. S. Cichanouská byla donucena k exilu do sousední Litvy a 8. září 2020 došlo dokonce k únosu Maryje Kalesnikavové²¹, která byla jedním z opozičních vůdců (Smith, 2020).

²⁰ S. Cichanouská, 37letá učitelka, nastoupila na kandidátku místo svého manžela, blogera a aktivisty S. Cichanouskiho, jež jako první započal kampaň vůči A. Lukašenkovi s názvem „Zastavme toho švába“. S. Cichanouská přes svůj zisk pouhých 10,12 % dokázala oslovit velkou řadu lidí, kteří chtěli zastavit režim A. Lukašenka (BBC, 2020).

²¹ M. Kolesnikavová byla v září 2021 odsouzena na 11 let odnětí svobody za údajné výzvy k akcím, které měly poškozovat národní bezpečnost Běloruska (Rainsford, 2021).

EU označila prezidentské volby konané v roce 2020 v Bělorusku za neprávoplatné a zfalšované. Ke konci roku 2020 se EU rozhodla v reakci na zfalšované výsledky prezidentských voleb, a také na události²², které tyto volby provázely, opět obnovit, více rozšířit a zpřísnit sankce prostřednictvím zákazu víz pro běloruské úředníky. Byly také zrušeny dialogy mezi EU a Běloruskem a tím tedy zanikla jakákoli šance na společnou kooperaci. Opět bylo taktéž obnoveno embargo týkající se řady běloruských společností. A. Lukašenko v návaznosti na kroky EU podnikl řadu odvetných opatření, jedním z nich například bylo i pozastavení účasti v iniciativě Východního partnerství (Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Belarus, n.d.).

2.5.1. Reakce EU na zfalšované volby 2020

Dne 12. října 2020 Rada EU přijala závěry o reakci na vývoj ohledně prezidentských voleb v Bělorusku, ve kterých zdůraznila, že prezidentské volby nebyly svobodné ani spravedlivé, a také, že postrádají demokratickou legitimitu (Rada Evropské unie, 2020). Od října roku 2020 postupně EU zaváděla omezující opatření vůči Bělorusku jako reakci na zfalšované volby, násilné potlačování protestů a porušování lidských práv, kterého se Lukašenkův režim v Bělorusku dopustil (Evropská rada, 2023).

Sankce, které byly ze strany EU postupně navyšovány, můžeme považovat za zlomový bod, který přiměl A. Lukašenka k rozpoutání hybridní války na hranicích se sousedními státy, a zároveň také členy EU, tedy Polska, Litvy a Lotyšska. Tento argument je podpořen samotným vyjádřením prezidenta Běloruska A. Lukašenka, když při setkání s novináři uvedl: *„Není třeba používat sankční ‚sekery a vidle‘. Tím spíš, že mohou mít opačný účinek. To také dnes ukazuje reálná situace, to, o čem se mluví: události na bělorusko-polských, bělorusko-ukrajinských, bělorusko-litevských a lotyšských hranicích.“* (iDNES.cz, 2021).

Další událostí, která ještě více narušila již dost napjatou situaci mezi Běloruskem a EU ohledně potlačování protestů, nedodržování lidských práv a zfalšovaných voleb, bylo vynucené přistání letu 4978 od společnosti Ryanair, které muselo přistát kvůli avizované „bombové hrozbě“, která byla nahlášena na palubě letadla. Celá akce byla však

²² V reakci na výsledky zfalšovaných voleb docházelo k masovým protestům, které však byly tvrdě potlačovány běloruskými policisty (Soukeníková, 2020).

provedena s jediným cílem, a to chopit se novináře a kritika režimu A. Lukašenka, Ramana Prataseviče²³ (Deutsche Welle, 2021).

EU na tuto situaci reagovala rychle a rázně, když již 4. června 2021 představila další balíček sankcí mířených na Bělorusko, mj. také zákaz běloruským dopravcům vstoupit do evropského vzdušného prostoru a na letiště (Evropská komise, 2022).

Pro lepší pochopení situace, ve které se A. Lukašenko nacházel, bylo nezbytné si alespoň okrajově představit tento sled událostí. V rámci této bakalářské práce tedy budeme vycházet z dedukce, že výše zmíněné události formovaly postoj A. Lukašenka k vyhocené politické situaci, a hrály tak významnou roli při rozpoutání nekonvenční hybridní války vůči EU a jejím členským státům, ve které byla migrace využita jako organizovaný hybridní nástroj.

2.6. Vztahy Běloruska a EU v průběhu let 2011-2021 a aplikace stanovených kritérií

Pro pokrytí všech stěžejních bodů, které byly představeny, si nyní vyobrazíme vývoj vztahů mezi Běloruskem a EU. Vývoj vztahů může být využit jako předpoklad pro možnost naplnění stanovených kritérií v případě hybridní války Běloruska proti EU.

Na základě použitých údajů z Indexu zahraniční politiky Běloruska, který je pravidelně zpracován Běloruským institutem pro strategická studia²⁴, můžeme sledovat proměnlivý vývoj vztahů mezi EU a Běloruskem. Z grafu 1 můžeme sledovat dopad událostí, jež byly zmíněny v rámci této kapitoly. Jak již bylo zmíněno, EU ve většině případů reagovala aplikováním sankcí a také snahou o omezení běloruských společností a jedinců. Tyto sankce a omezování běloruských společností a jedinců popudily A. Lukašenka, přičemž následně došlo ke vzniku patové situace. Z grafu 1 si můžeme povšimnout, že tyto patové situace netrvaly dlouho a opět došlo ke zlepšení vztahů. Lze dokonce hovořit o tom, že od počátku roku 2011, tedy těsně po výsledcích voleb z roku 2010, se situace mezi EU a Běloruskem lineárně zlepšovala. Zlepšení probíhalo ale pouze

²³ R. Pratasevič byl 26letý odpůrce režimu A. Lukašenka, který musel v roce 2019 ze země uprchnout kvůli sdílení informací a organizování protestů proti vládě. Pobýval v litevském exilu, kde nadále oponoval režimu A. Lukašenka, kvůli čemuž byl v listopadu 2021 obviněn z podněcování veřejného nepořádku a společenské nenávisti (Vigdor & Nechepurenko, 2021).

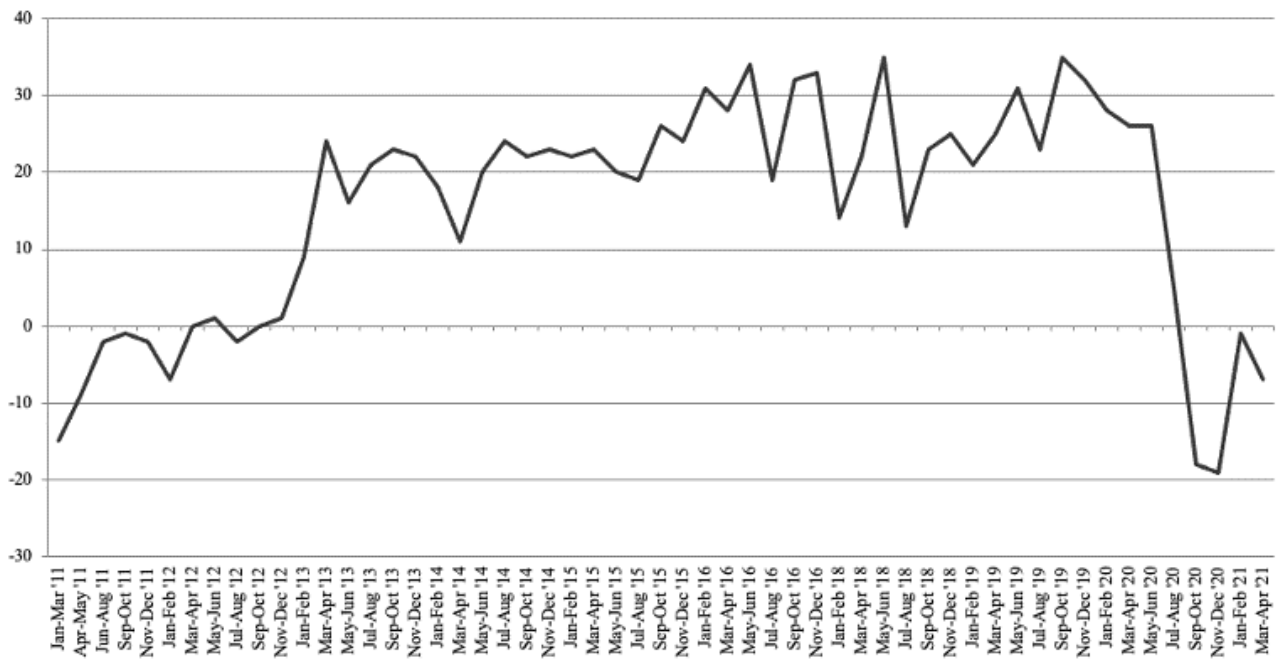
²⁴ Běloruský institut pro strategická studia je nezávislá skupina odborníků poskytujících rady a nápady týkající se konkrétních politických nebo ekonomických problémů Běloruska. Svoji práci zakládají na hodnotách objektivity, otevřenosti a odpovědnosti. Dochází zde také k navrhování rozvojové strategie pro Bělorusko prostřednictvím provádění relevantního výzkumu, či k podpoře dialogu mezi expertní komunitou, občany a politickými aktéry (Belarusian Institute for Strategic Studies, n.d.).

do prezidentských voleb, které se konaly roku 2020. Po prezidentských volbách konaných v roce 2020 přichází rychlé ochlazení vzájemných vztahů EU a Běloruska. V průběhu let tedy mohl být sledován proměnlivý trend vývoje vzájemných vztahů Běloruska a EU, kdy se s každým autoritářským projevem A. Lukašenka vztahy zhoršily, posléze se však vždy navrátily do stávajícího či lepšího stavu. Prezidentské volby konané v roce 2020 tedy představují zlomový a klíčový okamžik, kdy jsou vztahy v nejhorším stavu za posledních 10 let.

Ze shrnutí vzájemných vztahů Běloruska a EU v průběhu let 2011-2021 lze usoudit, že v případě hybridní války Běloruska vůči EU pravděpodobně dojde k naplnění druhého kritéria, v rámci kterého dochází k rozvracení mysli obyvatel a ke klamavé kampani. Užití této taktiky lze u Běloruska sledovat v případě zfalšovaných prezidentských voleb v roce 2010 a především v roce 2020, kde A. Lukašenko využil lživých kampaní, likvidace opozice a zastrašování, tudíž lze poukázat na její upakované využití. Tento způsob strategie, v rámci které je naplněno druhé kritérium, lze taktéž pozorovat v rámci hybridní války vedené A. Lukašenkem proti EU, která bude rozebírána v rámci následující kapitoly. Na vzájemné vztahy Běloruska a EU v průběhu let 2011-2021 je také možné aplikovat třetí kritérium, které klade důraz na význam zpravodajských služeb a obyvatel. Zejména zpravodajské služby sehrály velmi důležitou roli při poskytování informací obyvatelům Západu o běloruském režimu, politice A. Lukašenka, a především při popisu situace a nečestných praktik A. Lukašenka v rámci zfalšovaných voleb, které se udály v roce 2020.

Graf 1

Vývoj vztahů Běloruska a EU mezi lety 2011-2021

Zdroj: *Lessons from EU-Belarus Relations*²⁵

²⁵ Graf dostupný z <https://globaleurope.eu/globalization/lessons-from-eu-belarus-relations/> na základě poskytnutých dat z Rady pro dialog o mezinárodních vztazích v Minsku.

3. Hybridní kampaň

Z předchozích kapitol lze usuzovat, že migrace opravdu mohla být Běloruskem použita jako nástroj hybridní války. Tento uskutečněný způsob vedení hybridní války je možno zařadit mezi ideální a reprezentující příklad hybridní války, jelikož docházelo k využití migrace, jakožto nekonvenčního způsobu válčení a snahy dosáhnout vytyčeného politického cíle, jež měla tato hybridní operace dosáhnout. Absence následné vojenské intervence či aplikace konvenčních způsobů válčení vylučuje křížení konceptu hybridní války s válkou klasickou, jak tomu bylo například u rusko-gruzínské války či rusko-ukrajinského konfliktu. Ovšem je potřeba zmínit, že využití migrace, jakožto hybridního nástroje je jedinečné, a tím pádem je velmi obtížné na celou situaci nahlížet podle historického modelu, který by mohl pomoci vytyčit určitý vzorec chování zapojených aktérů. Ani vědecké práce nám v tomto směru nejsou moc k nápomoci, jelikož skrze aktuálnost využití tohoto trendu jich není dostatek. V této kapitole si tedy pokusíme objasnit a vydedukovat, o čem tato hybridní kampaň Běloruska opravdu byla, a co bylo jejím účelem.

Pomocí získaných informací, jež jsme načerpali v předchozích dvou kapitolách, tedy představení teoretického rámce, podle kterého na problematiku nahlížíme, dále hlavních aspektů a způsobů využití hybridního válčení, ale také nahlédnutí do běloruské situace a vyobrazení hlavní osobnosti Běloruska, tedy A. Lukašenka, bychom měli být schopni nyní lépe pojet stěžejní kapitolu této bakalářské práce, která se bude zabývat využitím migrace, jakožto organizovaného nástroje hybridní války. V této části se také pokusíme nalézt a odůvodnit si odpověď na naši zvolenou výzkumnou otázku, která má následující znění: „Byla migrace využívána jakožto organizovaný a cílený nástroj pro hybridní válku Běloruska proti EU?“ Dojde také k potvrzení tří stanovených kritérií, která povedou k ověření, zda v případě migračního konfliktu mezi Běloruskem a EU, který se udál v roce 2021, opravdu došlo k použití organizovaného a cíleného nástroje hybridního válčení.

3.1. Postoj EU k migračním hrozbám

Pro objektivnost této bakalářské práce nesmíme opomenout přístup samotné EU k migraci. Je tedy nezbytné nahlédnout nejen na to, jak EU přistupovala k migraci, jež využilo Bělorusko jakožto hybridní zbraň vůči EU, ale také na modely ostatních migračních krizí, kterým EU musela čelit a jaký přístup k těmto krizím zastávala. Je

adekvátní předpokládat, že vzor²⁶, podle jakého EU k migraci přistupovala v nedávné minulosti, mohl být zneužit Běloruskem právě v rámci svého využití migrace, jakožto hybridní zbraně.

Lze konstatovat, že se EU s migrací setkává každý den, a když bychom se podívali na právní základ EU, konkrétně článek 2 Smlouvy o Evropské unii²⁷, tak bychom očekávali, že EU k otázce migrace bude přistupovat spíše podle normativního měřítka, ale skutečnost je ovšem odlišná. Na začátku jsme si stanovili teoretický rámec pro tuto práci, který vychází z realistické teorie. Tato teorie, jak jsme si uvedli, nám tvrdí, že stát se snaží v anarchickém mezinárodním prostředí přežít a zajistit svoji bezpečnost. Skutečnost, že jsou to právě jednotlivé státy, které jsou primární živnou jednotkou EU, nám napovídá, že i samotné nadnárodní uskupení, jež EU tvoří, musí stále naslouchat jednotlivým státům. Z tohoto důvodu není překvapující, že EU přistupuje k otázce migrace spíše realisticky než normativně²⁸, jelikož v řadě států je migrace brána jakožto bezpečnostní hrozba. Avšak fakt, že je EU v tomto ohledu vnitřně rozdělená a v oblasti migrace se často nemluví v rámci států jednotně, spojený s tím, že EU jako celek vystupuje proti migraci spíše z realistického hlediska, což navíc jde proti samotné rétorice EU, prosazující univerzální hodnoty a lidská práva, může být využit velmi účinně proti EU samotné (Amorim, 2022).

Je nutno dodat, že samotná EU se k této své realistické politice, ve které dochází k „externímu udržování migrace“, snaží spíše nevyjadřovat a není divu, jelikož EU velice dobře předpokládá, že její síla vychází z vnitřní jednoty tohoto nadnárodního uskupení. Především z těchto důvodů vznikla spolupráce mezi EU a státy třetích zemí. Tyto státy třetích zemí, tedy Tunisko, Libye, Maroko a především Turecko, v rámci této spolupráce dostávají finanční pomoc ze strany EU, výměnou za vypořádání se s uprchlíky, kteří směřují do Evropy. Tyto státy mají uprchlíky zastavit ještě dříve, než jsou vůbec schopni dostat se na evropskou pevninu, a tak můžeme hovořit, že si díky těmto spolupracím EU vytvořila formu „nárazníkového pásma“. Ovšem tento přístup EU čelí velké kritice,

²⁶ Migrační krize probíhající od roku 2015, ve které proudí uprchlíci převážně přes Libyi, Tunisko, Maroko ale především Turecko, zapříčinila nejen rozdělení veřejnosti, ale také rozpad středových stran a polarizaci politického spektra EU, což zapříčinilo nárůst levicových a pravicových populistických stran, a také realizaci smlouvy mezi EU a Tureckem v roce 2016 (Ayaz, 2020).

²⁷ Článek 2 Smlouvy o Evropské unii udává, že „*Evropská unie vychází ze základních hodnot, kterými je „úcta k lidské důstojnosti, svoboda, demokracie, rovnost, právní stát a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin“*“ (Lerch, 2022).

²⁸ EU se považuje v mnoha ohledech za normativního aktéra, jelikož její politika je založena na využití měkké síly a ideových prostředků, a tím pádem tedy nevyužívá vojenských prostředků, jak je tomu v anarchickém světě dle realistů obvyklé (Janusch, 2016).

jelikož uprchlíci v těchto třetích zemích jsou často obětmi násilí a jejich práva jsou jen zřídka dodržována (Amnesty International, 2014).

EU, jakožto nadnárodní uskupení, nikoli stát, který má jednotnou identitu, to má velice obtížné, a právě tyto události mohly odkrýt dosti efektivní nástroj proti tomuto uskupení států, jež by při správném použití, mohl odkrýt zranitelnost a nejednotnost tohoto uskupení.

3.1.1. Turecko

Skutečnost, že migrace může být příležitost, jak EU podrobit zkoušce a také možnost získat díky této příležitosti i něco pro sebe, pochopilo zejména Turecko, které se díky své poloze během okamžiku stalo velkým strategickým partnerem pro EU.

Pochopení migrace ze strany Turecka, jakožto příležitosti pro vyjednání podmínek je tedy ideálním modelem, který mohl A. Lukašenko pro svoji hybridní válku proti EU použít. EU tehdy v reakci na vývoj situace a velkému přílivu migrantů vytvořila, jak jsme si již uvedli, systém „narázníkového pásma“ a nejdůležitější aktérem z těchto států bylo právě Turecko, a to skrze vysoký podíl syrských uprchlíků, kteří proudili z oblasti Blízkého východu. Z tohoto důvodu se dne 29. listopadu 2015 konalo zasedání s Tureckem, kde došlo na řešení otázky ohledně uprchlíků a řešení migrační krize. EU se v rámci tohoto zasedání zavázala v rámci tzv. „Společného akčního plánu“ Turecku, že poskytne tři miliardy eur na pomoc Turecku pro zvládnutí situace s uprchlíky (Evropská Rada, 2019).

Začalo se také silně hovořit o možném přístupu Turecka do EU, které najednou díky migrační krizi a důležitému strategickému postavení, bylo pro EU klíčovým státem. Další rok, přesněji 18. března 2016, jsme mohli sledovat další zrod smlouvy mezi EU a Tureckem. Tato smlouva uvádí, že by všichni noví nelegální migranti a žadatelé o azyl, kteří by přišli z Turecka na řecké ostrovy, měli být navraceni zpět do Turecka (Corrao, 2023).

Přesněji by tato smlouva měla fungovat na třech klíčových principech, a to že:

- Turecko přijme veškerá nezbytná opatření, aby zastavilo nelegální cestování lidí z Turecka na řecké ostrovy.
- Každý, kdo na ostrovy přijel z Turecka nelegálně, může být navracen zase zpět do Turecka.

- Za každého Syřana vráceného z ostrovů by členské státy EU přijaly jednoho syrského uprchlíka, který čekal v Turecku (The International Rescue Committee, 2022).

Lze konstatovat, že tato smlouva hluboce odporuje základním hodnotám a normám EU, které se týkají lidských práv. Tato skutečnost potvrzuje naši teorii, kterou jsme si představili na začátku této práce, a tedy, že EU k této krizi opravdu přistupuje z realistického hlediska, nikoli z normativního, jak by bylo očekáváno, a od toho se mohou odvíjet pro EU různé následky. Turecko, které bylo v dosti výhodné pozici, navíc k této smlouvě získalo finanční podporu ve výši šest miliónů eur a možnost pro své občany volně cestovat po zemích Schengenského prostoru bez víz (The International Rescue Committee, 2022).

Ve společných jednáních EU a Turecka mělo Turecko kvůli migrační krizi proti EU efektivní zbraň, právě ve formě migrace, a tudíž i politicky a vojensky slabší stát, jakým je Turecko, disponoval efektivním nástrojem, který mohl být použit pro jednání s politicky silnějším celkem, jako je EU. Fakt, že v následující letech jsme mohli sledovat, jak tohoto postavení Turecko využívá, když hrozilo EU otevřením hranic pro uprchlíky, tuto skutečnost zcela potvrzuje. Můžeme ovšem také konstatovat, že EU pomocí dohod s Tureckem, týkajících se toku migrantů, napomohla výrazně snížit tento tok migrantů do jednotlivých členských států EU, a navíc se dokázala sjednotit i vnitřně, což jak jsme si uvedli, je pro přežití EU, jakožto nadnárodního aktéra, vitálně důležité.

Ovšem za jakou cenu se to EU povedlo a jaké mohou být následky této realistické politiky, jež EU v rámci této krize s Tureckem zvolila, a která zcela jasně podkopává normativní ideu EU, se můžeme přesvědčit právě v rámci EU-běloruské situace, která se týkala opět migrace a kde se následky krize s Tureckem objevují. Ruský diplomat Sergej Lavrov zneužil model řešení krize ze strany EU ohledně migrantů z Turecka ve svém projevu, kde uvedl: *„Když uprchlíci přicházeli z Turecka, tak EU vydávala finanční prostředky na podporu Turecka a aby zůstali na území Turecké republiky. Proč tedy není možné stejné pomoci Bělorusku“?* (Kyilah, 2021).

3.2. Využití migrace jakožto organizovaného nástroje hybridní války Běloruska vůči EU

Již bylo uvedeno, že uprchlíci už před tímto konfliktem používali pro vstup do Evropy jiných cest, zejména trasy přes Středozemní moře, tedy ze států Severní Afriky

anebo v případě uprchlíků z Blízkého východu také trasu přes Egejské moře, respektive Turecko.

Avšak trend, že by uprchlíci pronikali přes hranice Běloruska do pobaltských států a Polska sledován nebyl. Tato skutečnost může být ověřena pomocí statistiky z portálu Frontex²⁹, který uvádí, že v roce 2020 se počet hlášených případů nelegálního překročení hranic na této trase dokonce meziročně mírně snížil na 677 oproti roku 2019, ve kterém bylo detekováno celkem 722 pokusů o překročení hranic na Východě. Když bychom se v rámci statistiky Frontex věnovali roku 2021, zjistíme, že v roce 2021 bylo detekováno celkem 8184 případů ilegálního překročení hranic na Východě, přičemž nejvíce případů bylo detekováno v druhé polovině roku 2021, kdy se začíná hovořit o běloruské hybridní válce proti EU. Když bychom porovnali situaci z roku 2020 oproti roku 2021, tak zjistíme, že počet pokusů o překročení hranic se na Východě zvýšil o více jak desetinásobek oproti roku 2020 (Frontex, n.d.).

I přes to, že EU tedy v tomto směru neměla s Běloruskem smlouvy ohledně toku uprchlíků, jako tomu bylo s Tureckem či Africkými státy, tak i přes to po několika sankcích ze strany EU mířených na Bělorusko, A. Lukašenko začal hrozit, že jeho země se nebude pokoušet zastavit příliv nelegálních migrantů do EU. Tento krok přichází poté, co EU zpřísnila své sankce vůči Bělorusku a dá se tak označit jako reakcí na tyto sankce (Karmanau, 2021).

3.2.1. Transport migrantů do Běloruska

Může se zdát dosti překvapivé, že stát, který nebyl v zadržování migrace do EU klíčovým aktérem, používá tento trend k zastrašení svého protějšku, tedy EU, avšak argument, že Bělorusko se nebude pokoušet zastavit příliv nelegálních migrantů do EU se zdá podivuhodný jen do okamžiku, než se obeznámíme se skutečností, že A. Lukašenko vědomě a záměrně lákal migranty z Blízkého východu, zejména z Iráku, do své země.

Pro obhájení tohoto argumentu se podíváme na lety do Běloruska, jelikož došlo k více než zdvojnásobení letů společnosti Belavia³⁰ z letišť jako je Istanbul, Damašek,

²⁹ Frontex je evropskou agenturou pro pohraniční a pobřežní stráž, která koordinuje a rozvíjí evropskou správu hranic v souladu s chartou základních práv EU. Pomáhá identifikovat migrační vzorce a trendy v přeshraniční trestné činnosti. Zabývá se také analýzou údajů týkajících se situací na vnějších hranicích EU a pomáhá pohraničním orgánům sdílet informace s členskými státy (Frontex, n.d.).

³⁰ Belavia, celým názvem Belarussian Airline, je státním vlajkovým leteckým dopravcem Běloruska, jež má sídlo v Minsku. Společnost Belavia po jejím omezení ze strany EU a dalších států poskytuje aktuálně

Bagdád či Dubaj, kde lidé pomocí získaných víz, jež jsou jim poskytovány Běloruskem, jsou transportováni letecky do této země (Vox, 2021).

Dalším důkazem, který potvrzuje, že migranti byli vědomě, organizovaně a cíleně lákáni do Běloruska, jsou statistiky z portálu Fortex, kde můžeme nalézt, že za rok 2021 na východních hranicích bylo zaznamenáno 8 184 nelegálních přechodů hranic, což jak Fortex uvádí, je více než desetinásobný nárůst ve srovnání s rokem 2020, což oproti rozdílům mezi předchozími roky, kdy se počet zaznamenaných nelegálních přechodů východních hranic pohyboval okolo 839 přechodů ročně, je markantní rozdíl (Frontex, n.d.).

Civilní lety, jež můžeme označit jakožto první fázi organizovaného lákání migrantů do Běloruska za účelem vyvinutí tlaku na EU, přepravovaly z velké části právě obyvatele Blízkého východu, kteří pomocí cestovatelských víz směli vstoupit na území Běloruska, avšak turistický pobyt v Bělorusku nebyl jejich hlavním cílem. Tito lidé byli záměrně nalákáni cestovními kanceláři do Běloruska za účelem následného vstupu do států EU, avšak tyto informace, které se těmito lidem poskytovaly, byly falešné a žádná taková možnost vstupu přes hranice Běloruska do sousedních států, tedy i členských států EU, neexistovala (Schengen Visa Info, 2021).

Organizovanost lákání migrantů z Blízkého východu je potvrzena také nalezenými dokumenty zveřejněnými Polskem, které vypovídají o tom, že migranti jsou do Běloruska zváni s oficiálním souhlasem tamního ministerstva zahraničí, jelikož jsou těmito lidem poskytovány oficiální pozvánky do Běloruska, které mimo jiné také obsahují nejen souhlas s pobytem v této zemi, ale také například potvrzení o rezervaci pokojů ve státních hotelech, především v hlavním městě Minsk, a tím pádem je jejich pobyt v Bělorusku zcela legální (Gov.pl, 2021).

Tento proces lze označit za druhou fázi organizovaného lákání migrantů do Běloruska, jelikož aby člověk mohl vstoupit na území Běloruska legálně, je nutné, aby daný člověk disponoval oficiální pozvánkou³¹ potvrzenou příslušnými běloruskými úřady, tedy běloruským ministerstvem zahraničních věcí (Gov.pl, 2021).

letecké spoje primárně v Rusku, v Zakavkazských státech, v oblasti Blízkého východu a Střední Asie (Flightconnections, 2023).

³¹ Tyto pozvánky jsou zařizovány také za pomoci běloruských cestovních kanceláří, které tímto celý proces pro migranty výrazně zjednodušují (Gov.pl, 2021).

3.2.2. Cílené shromažďování migrantů na hranicích

Za cílem lepší budoucnosti není Bělorusko finální destinace těchto migrantů, ale státy EU³². Během prvních dní po příletu jsou migranti ubytováni ve státních hotelech, avšak v průběhu dalších dní jsou převáženi k pohraničí se sousedními státy, tedy zejména Polska, Litvy a Lotyšska, kde jsou následně ubytováni v logistických centrech, které se nachází blízko těchto hranic. Z těchto táborů či kasáren jsou posléze nuceni běloruskými bezpečnostními složkami překročit bělorusko-polské, či bělorusko-litevské nebo v menším případě bělorusko-lotyšské hranice (Straż Graniczna, 2021).

V rámci těchto pokusů byla zaznamenána řada politických podnětů. Tyto podněty jsou využívány z běloruské strany na migranty snažící se překročit hranice. Ať už v rámci těchto podnětů šlo o poskytování kamuflážních uniforem, či poskytování informací o nejsnazších cestách přes hranice, ale také podle svědectví také docházelo k poskytování zbraní migrantům, k případnému použití proti pohraničním strážím sousedních států (Novák, 2021).

Samotný A. Lukašenko v jednom z logistických center v Bruzgi, jež se nachází u bělorusko-polských hranic, k přítomným migrantům vznesl: „*Pokud chcete jít na západ, nebudeme vás zadržovat, dusit, ani bít. Je to na vás. Jenom jděte, jděte. Za žádných okolností vás nebudeme zadržovat, svazovat vám ruce a nakládat do letadel, abychom vás poslali domů, pokud to není to, co si přejete*“ (Pempel & Kiselyova, 2021).

3.3. Aplikování vymezených kritérií na migraci, jakožto organizovaný a cílený nástroj hybridní války Běloruska vůči EU

Využití migrace jakožto politického a hybridního nástroje zapadá do vymezené realistické teorie, která takový model chování v rámci dosažení určitého cíle předpokládá. Akty Běloruska z hlediska účelového hromadění migrantů, kteří byli lákáni na lepší život v Evropě, lze označit za organizovaný a plánovaný pokus otestovat či poškodit nejen sousedské státy, které byly tímto hybridním nástrojem nejvíce postiženy, ale také EU jako celek. Využití tohoto hybridního nástroje lze na základě jeho organizovaného a plánovaného použití rozdělit do určitých fází, které budou sloužit pro potvrzení, zda došlo k naplnění stanovených kritérií. Pomocí těchto kritérií můžeme následně označit běloruské využití migrace, jakožto organizovaný a cílený nástroj hybridní války vůči EU.

³² Sousední státy s Běloruskem a zároveň ty nejvíce postižené organizovaným návaem migrantů, tedy Polsko, Litva a Lotyšsko, nejsou finální destinací pro migranty, avšak pouze přestupní země, které mají sloužit jako cesta do Německa (Gov.pl, 2021).

V popsané první fázi jsme mohli sledovat snahu běloruského režimu přilákat obyvatele Blízkého východu, zejména Iráku, pomocí propagandy běloruských cestovních agentur a „balíčků“ do Běloruska. Celý tento proces v rámci první fáze byl záměrně zjednodušen pomocí snazšího přístupu k vízům, dále pomocí zvýšeného počtu letů, které byly zvýšeny v rámci státní běloruské letecké společnosti Belavia. Celá tato fáze je potvrzena samotnými dokumenty, které se vážou na žádost o pobyt v Bělorusku. Tyto dokumenty byly odsouhlaseny běloruským ministerstvem zahraničí, tudíž pobyt přepravovaných migrantů byl zcela legální (Gov.pl, 2021).

Využití migrace je nevojenským nástrojem hybridní války, který nemusí být doplněn o další žádný konvenční nástroj, tudíž migrace jakožto nástroj hybridní války odpovídá prvnímu kritériu, tedy že v rámci konceptu hybridního válčení hraje primární roli využití nevojenských prostředků, a tudíž nemusí vůbec dojít k použití jakýkoliv konvenčních prostředků. První fáze tedy potvrzuje současně i naplnění druhého vymezeného kritéria, které je stanoveno v rámci této bakalářské práce. Využití klamavé propagandy a informací, jež byly využity pro rozvrácení mysli a následného oklamání migrantů, kteří byli záměrně lákáni do Běloruska za účelem cíleného běloruského hybridního útoku proti EU, naplňuje druhé kritérium pro splnění konceptu hybridního válčení. Klamavá propaganda a nepravdivé informace, které byly poskytovány, jsou podloženy nalezenými dokumenty, jež byly zmíněny. Následné využití migrantů pro zastrasování, jež mělo sloužit k rozvrácení a ovládnutí mysli obránce, tedy EU, taktéž naplňuje a odpovídá vymezenému druhému kritériu (Gov.pl, 2021).

Dalším krokem byla druhá fáze, kde došlo k přemísťování migrantů z míst pobytu do pohraničních logistických center, které byly přímo určeny pro dočasný pobyt a přerozdělování migrantů k hranicím se sousedními státy. Zmíněný proslav A. Lukašenka k migrantům v jednom z logistických center určených pro migranty, kde A. Lukašenko pronesl „*Pokud chcete jít na západ, nebudeme vás zadržovat, dusit, ani bít. Je to na vás. Jenom jděte, jděte. Za žádných okolností vás nebudeme zadržovat, svazovat vám ruce a nakládat do letadel, abychom vás poslali domů, pokud to není to, co si přejete*“, potvrzuje organizovanost a plánovanost této operace (Deutsche Welle, 2021).

Třetí, tedy finální fáze celého hybridního nástroje spočívala ve využití migrantů, jež byli oklamáni ohledně volného a snadného průchodu do států EU. Tito migranti byli opakovaně využíváni k organizovanému a nucenému překonávání hranic se sousedskými státy. Svědectví migrantů dokazuje aplikované praktiky běloruských bezpečnostních služeb, které spočívaly od možného poskytování zbraní, jež měly být použity proti

pohraničním hlídkám sousedských států, nebo v poskytování maskovaných uniforem migrantům pro horší rozpoznatelnost, ale také v samotném vedení a organizování migrantů, jež mělo za účel prozrazení nejjednodušších a nejefektivnějších cest přes hranice sousedských států.

Třetí fáze definitivně potvrzuje všechna tři vyznačená kritéria. V případě prvního kritéria plní migrace funkci nevojenského nástroje, jež je využit pro vedení hybridní války. Migrace v případě hybridního konfliktu vedeného Běloruskem proti EU plnila primární roli a nebyla doplněna o žádný další konvenční nástroj, tudíž se jedná o ideální případ, na který lze aplikovat vymezený koncept hybridního válčení. Naplnění druhého vymezeného kritéria je taktéž nezpochybnitelné, jelikož docházelo k cílenému klamání jak samotných migrantů, jakožto primárního nástroje hybridní války, ale také docházelo k poskytování lživých a nepravdivých informací ze strany A. Lukašenka, jež byly zveřejňovány pro Západ. Pro potvrzení druhého kritéria je klíčové kritérium třetí, které skrze informace zpravodajských služeb odkrývá nekalé a lživé praktiky konané A. Lukašenkem. Dochází tak nejen k naplnění třetího kritéria, kde zpravodajské služby slouží jako nejefektivnější způsob obrany proti nekonvenčnímu nástroji hybridní války, ale taktéž je s pomocí třetího kritéria naplněno kritérium druhé, jež se zakládá na tvrzení, že se od použitého nástroje hybridní války očekává snaha o rozvrácení či ovládnutí myslí obyvatel obránce, v tomto případě EU, a to za pomoci strategie založené na klamavé kampani a zastrašování.

Po shrnutí a seskupení daných kroků, v rámci nichž byli migranti využiti, nelze popřít využití migrace jakožto organizovaného a cíleného nástroje hybridní války a taktéž se potvrdilo naplnění všech tří vymezených kritérií, které potvrzují naplnění konceptu hybridního válčení ze strany Běloruska, ve které migrace hraje primární roli. Dané kroky dále naznačují propracovanost a plánovanost tohoto hybridního nástroje, jež byl využit politicky, ale taktéž vojensky slabším státem vůči silnějšímu celku. Tudíž i v rámci realistické teorie můžeme tedy označit migraci, jakožto efektivní nástroj, pomocí něhož mohlo vést Bělorusko hybridní válku proti silnějšímu soupeři, tedy EU.

3.4. Úspěšnost hybridní války Běloruska

Polsko sice nebylo jedinou zasaženou zemí, na kterou Bělorusko využilo migrace jakožto hybridního nástroje, avšak Polsko bylo zemí nejvíce postiženou touto hybridní válkou, tudíž úspěšnost hybridní války bude skrze nejintenzivnější průběh v Polsku

souzena právě v tomto státu. Polsko bylo ovšem pro migranty pouze přechodným státem, nikoliv cílovou destinací, jelikož finální destinací pro migranty bylo především Německo. Skutečnost, že Polsko ani ostatní postižené státy nebyly finálními destinacemi pro migranty, potvrzuje organizovanost a útočný záměr běloruského využití migrace proti EU, avšak patová situace nastává právě na hranicích se sousedními státy Běloruska, především v Polsku (Gov.pl, 2021).

Taktéž z polského vyšetřování bylo odhaleno mnoho oficiálních běloruských dokumentů³³, které měli migranti, jež se snažili dostat před hlídané hranice, ve své úschově. Byly odhaleny pozvánky do Běloruska vydávané běloruskou cestovní kanceláří, dále doklady týkající se pobytu migrantů v Bělorusku, jež byly stvrzeny razítkem ministerstvem zahraničních věcí Běloruska, ale také rezervace ubytování, jež byly zařízeny pro uprchlíky. Polské vyšetřování tímto dokázalo odhalit praktiky vykonávané Běloruskem, které potvrzují organizovat migrace, jakožto hybridního nástroje, a tím pádem narušilo schopnost Běloruska vést účinně hybridní válku proti EU (Gov.pl, 2021).

Samotný A. Lukašenko postupně v reakci na odkrývající organizovanosti vedené hybridní války vyjadřuje v rozhovorech souhlas s posláním migrantů o EU³⁴. Nejenže se v rámci hybridní války Běloruska proti EU ukázala důležitá a úspěšná role zpravodajských služeb Polska³⁵ a EU, ale také došlo k ucelenému přístupu EU³⁶, což mělo za následek efektivnější obranu EU proti běloruskému hybridnímu nástroji a snížení efektivity tohoto nástroje (Fialová & Motzke, 2021).

³³ Nalezené běloruské dokumenty jsou přístupné na oficiálních státních polských stránkách Gov.pl.

³⁴ V rozhovoru pro BBC A. Lukašenko prohlásil: „*Myslím, že je to možné. Jsme Slované, máme srdce. Naši vojáci vědí, že migranti směřují do Německa. Někteří jim v tom zřejmě pomohli, ani se tím nebudeme zabývat*“ (Sobotka, 2021).

³⁵ Velmi efektivní a účinné bylo poskytování informací ze strany polské pohraniční stráže, jelikož byly skrz polskou pohraniční stráž poskytovány informace přímo z terénu, tudíž jsou popisovány běloruské praktiky a aktuální události ohledně situace na hranicích.

³⁶ Ucelený přístup byl především v aplikaci sankcí proti běloruskému režimu a také skrz tlak Evropské komise, který byl vyvinut proti třetím zemím, které tak omezily a znemožnily lety, které sloužily pro tranzit migrantů (Fialová & Motzke, 2021).

Závěr

Bělorusko mělo s EU v průběhu let proměnlivé vztahy, v rámci nichž se střídala období zvýšené spolupráce mezi těmito dvěma aktéry, ale také období rozkolu, kdy na Bělorusko byly aplikovány ze strany EU sankce či omezení. Avšak od roku 2011 tyto proměnlivé vztahy stále lineárně rostly pozitivním směrem, a to až do roku 2020, kdy skrz zfalšované volby A. Lukašenkem nastává výrazné ochlazení vztahů mezi Běloruskem a EU. Následně jsou špatné vztahy mezi Běloruskem a EU ještě více podlomeny v druhé polovině roku 2021, kdy dochází k intenzivním snahám migrantům přecházet hranice z Běloruska do sousedních zemí jako je Polsko, Litva a Lotyšsko, které jsou členskými státy EU. Tyto intenzivní snahy migrantů o překročení hranic byly označeny za hybridní válku Běloruska vůči EU, kde migrace hraje primární roli, jakožto nekonvenčně nástroj.

Cílem této práce bylo ověření tří stanovených kritérií, které potvrzovaly, zda v případě migračního konfliktu mezi Běloruskem a EU, který se udál v roce 2021, opravdu došlo k použití organizovaného a cíleného nástroje hybridního válčení či nikoli. Cílem bylo také zodpovězení si výzkumné otázky, která se váže na potvrzení stanovených kritérií a jež zní: „Byla migrace využívána jakožto organizovaný a cílený nástroj pro hybridní válku Běloruska proti EU?“

Práce je rozdělená do tří hlavních částí. První část práce obsahuje teoretické představení a vymezení konceptu hybridního válčení. Jsou zde představeny představitelé a autoři zabývající se konceptem hybridního válčení jako například Robert Walker, Thomas Mockaitisi, Frank G. Hoffman nebo také Murat Caliskan. Jednotlivé práce a vymezení konceptu hybridního válčení podle těchto autorů poskytuje model, podle kterého v této práci je na hybridní válku nahlíženo. V první části je také popsán realistický přístup, podle kterého je na hybridní válku v případě Běloruska a EU taktéž nahlíženo. Jsou také představeny způsoby hybridního válčení, kterých bylo využito ze strany Ruska a s tím spojená problematika univerzálnosti hybridního válčení, díky které lze běloruskou hybridní válku proti EU označit jako ideální případ použití konceptu hybridní války.

Druhá část se věnuje Bělorusku. Je zde chronologicky popsán vývoj běloruského režimu, tudíž obsahem je vznik Běloruska, nástup A. Lukašenka k moci a následně jeho upevňování moci v průběhu let v rámci nových ústav, zfalšovaných prezidentských voleb, z čehož prezidentské volby konané roku 2020 byly pro tuto práci nejvíce klíčové. Pro správné pochopení souvislostí jsou zde popsány vzájemné vztahy mezi Běloruskem

a EU, které udávají model chování mezi těmito dvěma aktéry. Již v rámci druhé kapitoly dochází k aplikaci stanovených kritérií, které mají potvrdit a ověřit organizovanost a cílenost migračního nástroje hybridního válčení Běloruska proti EU.

Třetí část se přímo věnuje migraci. Nejdříve je v třetí části popsán přístup EU k migraci, následně problémy, kterým EU musela čelit v minulosti v rámci migrace, ale také je zde popsán případ Turecka, jakožto aktéra, který mohl sloužit jako případný model pro běloruské využití migrace jakožto nástroje hybridní války. Posléze se třetí část zabývá jednotlivými procesy, jak Bělorusko využilo migrace, jakožto nekonvenčního nástroje hybridní války. Představení a vymezení jednotlivých fází dokazuje organizovanost a cílenost migrace, jakožto nástroje hybridní války Běloruska vůči EU a následně dochází i k potvrzení tří stanovených kritérií této práce, a to že v případě hybridní války Běloruska proti EU migrace hraje primární roli, jakožto nekonvenční a nevojenský prostředek, a tudíž zde nemuselo vůbec dojít k použití jakýkoliv konvenčních prostředků, který by narušoval vymezený koncept hybridní války v rámci této práce. Dále je zde potvrzeno druhé kritérium, které v případě hybridní války očekává snahu o rozvrácení či ovládnutí mysli obyvatel a politiků obránce, v tomto případě EU, a to pomocí klamavé kampaně a zastrasování, k čemuž ze strany Běloruska také docházelo. Poslední kritérium, které slouží pro potvrzení konceptu, že došlo k hybridní kampani ze strany Běloruska proti EU je tvrzení, že ze strany obránce lze těžce identifikovat okamžik, od jakého je cílem hybridního útoku, a tudíž nejefektivnější obranou proti nástroji hybridní války jsou zpravodajské služby a samotná společnost obránce, což bylo také potvrzeno, jelikož zpravodajské služby a dobrá informovanost obyvatel obránce, tedy EU, zastávaly v hybridním konfliktu mezi Běloruskem a EU zásadní a určující roli.

Cíl této práce, tedy zodpovězení si výzkumné otázky, zda migrace sloužila jako organizovaný a cílený nástroj hybridního válčení a snaha o naplnění tří stanovených kritérií, které potvrdily organizovanost a cílenost běloruského užití migrace v konceptu hybridního válčení, hodnotím jako splněný. Napříč tomu je třeba zdůraznit, že tato práce má limity skrze nedostatek odborných materiálů ohledně využití migrace, jakožto nekonvenčního nástroje hybridní války, a proto je tato práce vhodná jako podklad pro další vědecké práce, které se budou zabývat podobnou problematikou. Zcela jistě lze využít pasáže této práce pro studium a nalezení pojítek k současnému konfliktu, který se odehrává na území Ukrajiny, kde Rusko intervnuje od roku 2022.

Soubor literatury

Aktuálně.cz (2020, 10. srpna). *Běloruské volby vyhrál opět Lukašenko. Policie tvrdě zasáhla proti demonstrantům.* <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/beloruske-volby-doprovazi-zatykani-v-zemi-nefungujeinternet/r~1ffd53d0da4d11eaa25cac1f6b220ee8/>

Aktuálně.cz (2021, 6. května). *Bělorusko.* Dostupné 21.1.2023 z <https://www.aktualne.cz/wiki/zahranici/belorusko/r~i:wiki:2163/>

Amnesty International (2014, 9. července). *The human cost of Fortress Europe: human rights violations against migrants and refugees at Europe's borders.* <https://www.amnesty.org/en/documents/eur05/001/2014/en/>

Amorim, J. (2022, 26. května). *EU Migration Policy: The EU as a Questionable Actor and a Realist Power.* E-International Relations. <https://www.e-ir.info/2022/05/26/eu-migration-policy-the-eu-as-a-questionable-actor-and-a-realist-power/>

Ayaz, A. (2020). An Analysis of European Union Policy towards Syrian Refugees. *Journal of Political Studies*, 27(2) 1–19. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/analysis-european-union-policy-towards-syrian/docview/2568033477/se-2>

Balmaceda, M., Fischer, S., Silitski, V. (2012). *Back from the cold? : the EU and Belarus in 2009.* Ústav Evropské unie pro studium bezpečnosti. <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp119.pdf>

BBC (2020, 8. září). *What's happening in Belarus?* <https://www.bbc.com/news/world-europe-53799065>

Belarusian Institute for Strategic Studies (n.d.). *About.* Dostupné 15.2.2023 z <https://belinstitute.com/en/about-us>

Bilal, A. (2021, 30. listopadu). *Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and ‘Trust’ as the Antidote.* NATO Review. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/11/30/hybrid-warfare-new-threats-complexity-and-trust-as-the-antidote/index.html>

Boucart, T. (2017). *Belarus and the EU: A Troubled Relationship*. The New Federalist. <https://www.thenewfederalist.eu/belarus-and-the-eu-a-troubled-relationship?lang=fr>

Britannica (n.d.). *Alexander Lukashenko*. Dostupné 19.1.2023 z <https://www.britannica.com/biography/Alexander-Lukashenko>

Britannica (n.d.). *Bělorusko*. Dostupné 19.1.2023 z <https://www.britannica.com/place/Belarus/Government-and-society>

Britannica (n.d.). *Carl von Clausewitz*. Dostupné 14.1.2023 z <https://www.britannica.com/biography/Carl-von-Clausewitz>

Britannica (n.d.). *History of Crimea*. Dostupné 15.1.2023 z <https://www.britannica.com/place/Crimea/History>

BusinessINFO.cz (2021). *Bělorusko*. Dostupné 22.1.2023 z <https://www.businessinfo.cz/navody/belorusko-souhrnna-teritorialni-informace/2/>

Caliskan, M. (2017, 27. května). *A Critique of Hybrid Warfare in the Light of Russia-Ukraine Crisis and Military Strategy*. Beyond the Horizon International Strategic Studies Group. <https://behorizon.org/a-critique-of-hybrid-warfare/>

Collective Security Treaty Organization (2012, 23. dubna). *Collective Security Treaty, dated May 15, 1992*. https://en.odkb-csto.org/documents/documents/dogovor_o_kollektivnoy_bezopasnosti/#loaded

Corrao, I. (2023, 20 ledna). *EU-Turkey Statement & Action Plan*. Dostupné 28.1.2023 z <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan>

Deník.cz (2014, 10. října). *Lukašenko řeší dilema: uznat nebo neuznat anexi Krymu*. https://www.denik.cz/ze_sveta/lukasenko-resi-dilema-uznat-nebo-neuznat-anexi-krymu-20141017.html

Deutsche Welle (2021, 23. května). *Belarus diverts plane to arrest activist journalist*. <https://www.dw.com/en/belarus-diverts-ryanair-plane-to-arrest-activist-journalist/a-57635240>

Deutsche Welle (2021, 27. listopadu). *Lukashenko says migrants have 'right' to go west*. <https://www.dw.com/en/belarus-lukashenko-says-migrants-have-right-to-go-west/a-59954017>

Dornan, M. (2011, 29. srpna). *Realist and Constructivist Approaches to Anarchy*. E-International Relations. <https://www.e-ir.info/2011/08/29/realist-and-constructivist-approaches-to-anarchy/>

Euronews (2020, 8. srpna). *Lukashenko: The story of 'Europe's Last Dictator'*. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=WRSxxdLtXNM&ab_channel=euronews

Evropská komise (2022, 22. července). *Belarus: Statement by High Representative Josep Borrell and Commissioner Adina Vălean on the forced landing of a Ryanair flight*. https://transport.ec.europa.eu/news/belarus-statement-high-representative-josep-borrell-and-commissioner-adina-valean-forced-landing-2022-07-22_en

Evropská Rada (2019). *Zasedání hlav států a předsedů vlád zemí EU s Tureckem, 29. listopadu 2015*. Dostupné 28.1.2023 z <https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/international-summit/2015/11/29/>

Evropská rada (2023). *Vztahy EU s Běloruskem*. Dostupné 25.1. 2023 z <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eastern-partnership/belarus/>

Feryna, J. (2021, 25. února). *Hybridní válka – užitečný termín nebo prázdný pojem? Armádní noviny*. <https://www.armadninoviny.cz/hybridni-valka-uzitecny-termin-nebo-prazdny-pojem.htm>

Fialová, I. & Motzke, R. (2021, 15. prosince). *ANALÝZA: Lukašenko se přepočítal. EU cestovku pro migranty ukončila.* iDNES.cz. https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/belorusko-polsko-migranti-eu-frontex-analyza-experti.A211215_115945_zahranicni_kha

Flightconnections (2023). *Belavia routes and airport map.* Dostupné 10.2.2023 z <https://www.flightconnections.com/route-map-belavia-b2>

Frontex (n.d.). *Migratory Routes.* Dostupné 2.2.2023 z <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-routes/eastern-borders-route/>

Frontex (n.d.). *Who we are.* Dostupné 12.2.2023 z <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/tasks-mission/>

Galliková, L. (2022). *Analýza intervencie Ruska v Bielorusku z hľadiska hybridných hrozieb* [Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci].

Gov.pl (2021, 8. října). *Materiały z konferencji prasowej 8 października 2021.* <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/tak-bialorus-organizuje-przemyt-ludzi-dokumenty>

Gov.pl (2021, 8. října). *Migracja pod kontrolą Białorusi!*. <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/tak-bialorus-organizuje-przemyt-ludzi-dokumenty>

Gov.pl (2021, 9. listopadu). *Hybrydowa agresja Białorusi na UE.* <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/hybrydowa-agresja-bialorusi-na-ue>

Hoffman G. F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars.* Arlington, Virginie: Potomac Institute for Policy Studies. https://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf

IDNES.cz (2021, 9. srpna). *Rok od kontroverzních voleb v Bělorusku. Už bylo dost obětí, míni Cichanouská*. https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/belorusko-volby-vyroci-rok-cichanouska-lukasenko-protesty.A210809_113016_zahranicni_kha

Janusch, H. (2016). Normative power and the logic of arguing: Rationalization of weakness or relinquishment of strength? *Cooperation and Conflict*, 51(4), 504–521. doi.org/10.1177/0010836716640836

Jedlička, P. (2020, 27. července). *Volby v Bělorusku: proti Lukašenkovi stojí tentokrát tři ženy*. Deník Referendum. <https://denikreferendum.cz/clanek/31484-volby-v-belorusku-proti-lukasenkov-i-stoji-tentokrat-tri-zeny>

Karbalevich, V. (2001). The Belarusian Model of Transformation: Alaksandr Lukashenka's Regime and the Nostalgia for the Soviet Past. *International Journal of Sociology*, 31(4), 7–38. doi: 10.1080/15579336.2001.11770236

Karmanau, Y. (2021, 23. června). *Belarus leader: We won't stop migrants from heading to EU*. AP News. <https://apnews.com/article/belarus-europe-migration-government-and-politics-16432268c6437642b98f9126ed8e44d5>

Kosmehl, M. & Preiherman, Y. (2021, 30. listopadu). *Lessons from EU-Belarus Relations*. Global & European Dynamics. <https://globaleurope.eu/globalization/lessons-from-eu-belarus-relations/>

Kříž, Z., Bechná, Z., & Števkov, P. (2016). *Hybrid Warfare: A New Phenomenon in Europe's Security Environment*. 2.vyd. Praha: Jagello 2000. http://data.idnes.cz/soubory/na_knihovna/A161212_M02_029_HH16_PP-EN-V1.PDF

Kříž, Z., Shevchuk, Z., & Števkov, P. (2015). *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*. 1.vyd. Praha: Jagello 2000. http://data.idnes.cz/soubory/na_knihovna/59A151006_M02_016_20151005-HYBRIDNI-.PDF

Kylich, T. (2022, 8. dubna). *The EU-Turkey Deal, Five Years On: A Frayed and Controversial but Enduring Blueprint*. Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/about/about-migration-policy-institute>

Lerch, M. (2022). *Lidská práva*. Evropský parlament. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/165/lidska-prava>

Manae, O., Manayeva, N., & Yuran, D. (2011). More State Than Nation: Lukashenko's Belarus. *Journal of International Affairs*, 65(1), 93–113. <http://www.jstor.org/stable/24388184>

Ministerstvo vnitra České republiky (2023). *Co jsou hybridní hrozby*. Dostupné 23.2.2023 z <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/co-jsou-hybridni-hrozby.aspx>

Ministry of Foreign Affairs of The Republic of Belarus (n.d.). *European Union Source*. Dostupné 22.1.2023 z <https://mfa.gov.by/en/multilateral/organization/list/f1d2b5ac3e69e36f.html>

Najzer, B. (2020). *The Hybrid Age: International Security in the Era of Hybrid Warfare*. London: I.B. Tauris. https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=M-_gDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=hybrid+warfare+theory&ots=0vCHfuXzVD&sig=VyTINKkcy6jLBWExAeQYwELOnm0&redir_esc=y#v=onepage&q=hybrid%20warfare%20theory&f=false

Novák, P. (2021, 23. listopadu). *Bělorusové nám chtěli dát zbraně, abychom je použili proti polským policistům, přiznává Iráčan*. iRozhlas. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/belorusko-polsko-hranice-zbrane-policiste-migranti_2111231602_btk

OCS Alumni Association (n.d.). *Robert G. Walker*. Dostupné 15.1.2023 z https://ocsalumni.org/at_biz_dir/robert-g-walker/

Oxford Reference (n.d.). *„Total war“*. Dostupné 10.2.2023 z <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803105038425;jsessionid=1C74B1F2E4BBEC4BF7C2CA2DD34B0E47>

Pempel, K. & Kiselyova, M. (2021, 26. listopadu). *'Go through. Go,' Lukashenko tells migrants at Polish border*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/lukashenko-tells-migrants-belarus-poland-border-he-wont-make-them-go-home-2021-11-26/>

Prashad, V. (2022, 16. března). *Russia-Ukraine war began in 2014, not 2022*. Monthly Review. <https://mronline.org/2022/03/16/russia-ukraine-war-began-in-2014-not-2022/>

Rada Evropské unie (2020, 12. října). *Bělorusko: EU přijala závěry*. <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2020/10/12/belarus-eu-adopts-conclusions/>

Rada Evropské unie (2023). *Omezující opatření EU vůči Bělorusku*. Dostupné 26.2.2023 z <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/restrictive-measures-against-belarus/>

Radio Free Europe (2020, 5. srpna). *Belarusian Authorities Cancel Opposition Campaigning Ahead Of Election*. <https://www.rferl.org/a/belarusian-authorities-invent-pretexts-to-cancel-opposition-campaigning-ahead-of-election/30767039.html>

Rainsford, S. (2021, 30. září). *Maria Kolesnikova: No regrets for Belarus activist jailed for coup plot*. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-58719084>

Reuters (2021, 30. listopadu). *Belarus leader, in U-turn, says annexed Crimea is legally Russian*. <https://www.reuters.com/world/europe/belarus-leader-u-turn-says-annexed-crimea-is-legally-russian-ria-2021-11-30/>

Shevchenko, V (2014, 11. března). *"Little green men" or "Russian invaders"?*. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-26532154>

Shraibman, A. (2018, 12. dubna). *The House That Lukashenko Built The Foundation, Evolution, and Future of the Belarusian Regime*. Carnegie Moscow center. https://carnegieendowment.org/files/CP328_Shraibman_Belarus_FINAL.pdf

Schengen Visa Info (2021, 18. října). *Several Belarusian Travel Agencies Mised Migrants to Enter the Country & False Promised Them Entrance to EU*. <https://www.schengenvisainfo.com/news/several-belarusian-travel-agencies-mised-migrants-to-enter-the-country-false-promised-them-entrance-to-eu/>

Smith, B. (2020, 14. září). *Belarus: where next?* House Of Commons Library. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9002/CBP-9002.pdf>

Sobotka, M. (2021, 19. listopadu). *Lukašenko přiznal: Migrantům jsme do Polska pomáhali*. Novinky.cz. <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-migrantum-jsume-do-polska-pomahali-priznal-lukasenko-40378546>

Soukeníková, E. (2020, 10. srpna). *Policie obsadila centrum Minsku a střílí po demonstrantech*. Seznam Zprávy. <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/belorusko-cekana-oficialni-vysledky-voleb-policie-tvrde-potlacila-protesty-115351>

Stojar, R. (2017). Development and Change of the Concept of Hybrid War. *Vojenské rozhledy*, 26(2), 44–55. doi.org/10.3849/2336-2995.26.2017.02.044-055

Straż Graniczna [@Straz_Graniczna]. (2021. 29. září). #zgraniczy [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/Straz_Graniczna/status/1443181274865311744

The International Rescue Committee (2022, 18. března). *What is the EU-Turkey deal?* <https://eu.rescue.org/article/what-eu-turkey-deal>

Vacek, T. (2012, 30. dubna). *Společenství nezávislých států* [PowerPoint prezentace]. DUMy.cz. <https://www.dumy.cz/stahnout/19723>

Vigdor, N. & Nechepurenko, I. (2021, 23. května). *Who Is Roman Protasevich, the Captive Journalist in Belarus?* The New York Times. <https://www.nytimes.com/2021/05/23/world/europe/roman-protasevich.html>

Vox (2021, 7. prosince). *Why the Belarus migrant crisis is different*. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=vVb43-3AT7s&ab_channel=Vox

Walker, N. & Robinson, T. (2020, 8. září). *Belarus: 2020 presidential election*. House Of Commons Library. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8979/CBP-8979.pdf>

Walker, R. G. (1998). *Spec FI: The United States Marine Corps and Special Operations* [Diplomová práce, Námořní postgraduální škola]. Monterey, Kalifornie. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA359694.pdf>